

בעזרת השם יתברך

קונטרס

לעשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

רבינו יואל טייטלבוים זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

וגאב"ד עיה"ק ירושלים תובב"א

סעודה שלישית

פקודי תשב"ז (חלק ג)

עז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון

- בישמח משה: טעם שהמשכן לא ירד בנוי ומשובלל משמים ולקחו נדבות • למה לא נזכר גם חשבון הָזָבֵב, כחשבון כֶּסֶף ונְחֹשֶׁת • באור החיים הק': כל מעלה שהיו ישראל ראויין לזה יחזור לעתיד לבא, דמעלין בקודש ולא מורידין • במדרש: ממותר נדבת המשכן, אמר הקב"ה לעשות מִשְׁכָּן לְדַבְרוֹתָ, שהוא בית וועד לתלמוד תורה • האיד אפער שחשדו לקדושה נפלאה כמשה רבינו, עד שהוצרך לתת להם חשבון • למה לא רצה משה לקבל תחילה את העגלות מיד הנשיאים • לא כל אדם זכה שיכנס נדבתו לתוך מעשה המשכן, רק לפי זכות הגותן ומעשיו • לשונות המדרש אף דמשתמע על כסף, רומזים על ענינים רוחניים • אף בעבודה וקיום המצות, דאג משה רבינו יותר על בני ישראל מעל עצמו •

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות

להבנת הענין

שנת תשפ"ד לפ"ק

יצא לאור ע"י מערכת לשון קדש

כל הזכויות שמורות ואיסור השגת גבול ידוע © Copyright

צו מנדב זיין רופט: 1-718-388-5519 | דורך קרעדיט קארד: 1700 # 845-366-2793

21 מינוט מתוך 64 זיינער קלאָר ****

לשון קדש - קונטרס צד (חלק ג)

לשון קדשו:

929-522-1515

דרוק 1 דערנאך 964 פאר די רעקארדינג פון די וואך. פאר הערות דרוק 3

ברוקלין: 718-298-4641
ארץ ישראל: 072-3333419
16→2→1127.3

ארץ ישראל: 072-3275205
ענגלאנד: 0330-350-3110
פּעקִינג: 718-650-2970

• ברכת מזל טוב •

הר"ר שלום יוסף לעוונינגער הי"ו
לנישואי בתו - עב"ג החתן משה הלל נ"י
בן הר"ר עזריאל מאיר קאהן הי"ו (בן הרב יוסף לייב)

הר"ר חיים יושע לעפקאוויטש הי"ו
לנישואי בתו - עב"ג החתן משה נ"י
בן הר"ר אלי דוד הכהן לאנדא הי"ו
החתנה תה"א י"ה ביום א' בבת ריזל

הר"ר יצחק משה יעקב ברוינער הי"ו
לנישואי בנו החתן שלמה זלמן נ"י - עב"ג
בת הר"ר יואל גרינפעלד הי"ו (ב"ר משה טובי')

הר"ר חיים משה לוי ברוין הי"ו
לנישואי בתו - עב"ג החתן משה נ"י
בן הר"ר יואל טירנויער הי"ו (ב"ר יצחק)

הר"ר עמרם לאווי הי"ו
לנישואי בנו החתן משה עזריאל יחיאל נ"י - עב"ג
בת הר"ר אברהם נטע שלום פירטה הי"ו

הרב אלי' שפיטצער שליט"א
לנישואי בתו - עב"ג החתן צבי הירש נ"י בן
הרב יעקב אלכסנדר בנימין הכהן הערמאן שליט"א

הר"ר לוי יצחק שוויימער הי"ו
לרגל הולדת בנו למזל טוב
יובה לחבניסו בביתו של אברהם אבינו בעתו ובסמו
ולגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים

הר"ר ישראל גליק הי"ו
לנישואי בתו - עב"ג החתן אברהם נ"י
בן הר"ר בניציון סענדער יאקאבאוויטש הי"ו

זכות וברכת רביה"ק ז"ע יחול על ראשם, ויעזור השי"ת שיזכו לרוות רב נחת וקדושה מכל יוצאי חלציהם בשפע רב עד בלי די

• יהם יעלו לזכרון •

הרה"ח זורו במצות וירא שמים מרכים, משמח אלקים ואנשים
רבי שלום יחזקאל ז"ל שווארמין
ב"ר יהושע ז"ל
דבק בריב"ק ז"ע בכל נפש ועסק בתורתו בקביעות ובה לעשות רצון
קדשו ולעמוד לימנו ברהי"סות הקדלה והמוסדות בעיר מאנראל
נפטר י' אדר ב' תשס"ח

הרה"ח מורם מעם בתורתו ובראיתו, גמל חסד והרביץ תורה
ברבים, וזה וזכה את הרבים בחיותו מכותבי החידושים של
רביה"ק ז"ע, ובאישון לילה עבר יחד עם רבינו על הכתבים
רבי מאיר ישראל ז"ל גאלדבערגער
בן הרה"ח ר' שמעון ז"ל
נפטר י' אדר תשפ"א

הרה"ח עושה צדקה וחסד, ממשכמים קום, ובעין יפה נתן
אוכל לשוכניו לתלמידי רביה"ק ז"ע בעיר סאטמאר
מוה"ר שמואל ז"ל ראזענבוים
ב"ר יעקב יהודה ז"ל
נפטר י' אדר ב' תשנ"ז

הרה"ח איש חיל ורב פעלים דבוק בריב"ק מנעוריו
מוה"ר משה ז"ל אייזענבערג
בן הר"ר אלימלך ע"ה מדעברעצין
עמד לימן בריה"ק לשוכת הקדלה והמוסדות, ובפרט בהקמת עיר קרית יואל
נפטר ביום מ' אדר תש"פ

נַחֲמוּ נַחֲמוּ

מרת מאטל ע"ה ב"ר יודא הכהן ז"ל
אשת הרה"ח ר' מנשה הכהן בירנבוים ז"ל
שבתק לן חיים א' אדר ב' תשפ"ד
המקום ינחם את כל המשפחה בתוך שאר אבילי ציון וירושלים

הרה"ח רבי
משה אפרים
ב"ר ארי' ז"ל
הערשקאוויטש

KolSatmar.com

קושיות ודקדוקים בפרשת פקודי

ל

קושיא יד

להבין לשון 'אַלֶּה' שהוא פוסל את הראשונים

אַלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן [משכן העדות אשר פקד על פי משה, עבדת הלויים ביד איתמר בן אהרן הכהן].

יד) קודם [יש לבאר] וואָס איז דער 'אַלֶּה' פוסל את הראשונים*.

וואָס האָט ער גע'פּסל'ט [דאָ].

לא

קושיא מז

במדרש וברש"י דרשו כפל לשון הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכָּן, דהוא רמו על השני בתי מקדשות שעתידין להתמשכן בעונם של ישראל. וצריך ביאור שייכות רמו לכאן, בענין נתינת החשבון של נדבת המשכן

אַלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכָּן, [זאָגט ער] צוויי מאָל מִשְׁכָּן.

אין די מדרשים איז דאָ [כמה פְּשטים בזה].

איין פֶּשט איז דאָ², [ווייל] ווען מ'האָט געמאַכט אונטן דעם מִשְׁכָּן, - האָט הקדוש ברוך הוא מִרְמז געווען [דאָ], - האָט מען געהייסן מאַכן אַ מִשְׁכָּן שָׁל מַעֲלָה, [ולזה הכפיל הכתוב לומר] 'הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכָּן'.

לב

ווידער איז דאָ אַ פֶּשט, וואָס רש"י ברענגט³, [און] ס'איז אויך פון דברי חכמינו ז"ל, הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכָּן, מ'האָט אים מִרְמז געווען אז ס'וועט צוויי מאָל נִתְמַשְׁכָּן ווערן, ס'וועט זיין [שתי] חוֹרְבָנוֹת, דעם [חורבן] בֵּית ראשון און בֵּית שני.

[ומה שנאמר] הָעֲדוּת, [ווייל] עדות היא שהשכינה שורה בישראל. [עד כאן דברי רש"י].

* כמבואר בשמות רבה (ל, א): אמר רבי אבהו, בכל מקום שכתוב וְאַלֶּה, מוסיף על הראשונים. ובכל מקום שכתוב אֶלֶה, פוסל את הראשונים.

² בזהר הק' (בפרשתן דף רכא ב): אֶלֶה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכָּן הָעֲדוּת. מאן עדות, אֶלֶה תרי זמני כתיב הקא מִשְׁכָּן, חד לעילא, וחד לתתא. ומשכן אקרי מִשְׁכָּן הָעֲדוּת. ומאן עדות, כמה דאָת אָמר (תהלים קכב, ד) שְׁבִטִי קֵה עֲדוּת לְיִשְׂרָאֵל, שְׁמָא דָא איהו עדות לְיִשְׂרָאֵל.

וברבינו בחיי (לח, כא): ועל דרך המדרש, אֶלֶה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכָּן, למה שתי פעמים משכן, אלא ללמד שהיכל של מטה מכון כנגד היכל של מעלה, שנאמר מִכּוֹן לְשִׁבְתָּךְ פַּעֲלָתָהּ גו', אל תקרי מִכּוֹן אלא מִכּוֹן. [ועיין גם בכלי יקר שהארץ לפרש כן].

ועיין בתנחומא (סימן ב): אֶלֶה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן, זה שאמר הכתוב (תהלים כו, ח) ה' אֶהְיֶה מִעוֹן בֵּיתְךָ, (תהלים כו) זה ההיכל שהוא מִכּוֹן בְּמִקְוֶה בְּכֹדֶךָ (שם). אמר רבי שמעון בן יוחאי, זאת אומרת שההיכל של מטה מכון כנגד היכל של מעלה, שנאמר (בשלח טו, יז) מִכּוֹן לְשִׁבְתָּךְ פַּעֲלָתָהּ ה' מִקְדָּשָׁהּ כֹּנֵנָה יְדִיךָ [וְעַתָּה שֵׁם (בסימן א)].

³ ברש"י (לח, כא): הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכָּן. שני פעמים, רמו למקדש, שנתמשכן בשני חורבניו על עונותיהן של ישראל: מִשְׁכָּן הָעֲדוּת. עדות לישראל, שיותר להם הקב"ה על מעשה העגל, שהיו השרה שכניתו ביניהם.

⁴ בתנחומא (סימן ב): ולמה משכן משכן ב' פעמים, אמר רבי שמואל, שעתיד להתמשכן ב' פעמים, חורבן ראשון וחורבן שני, ולפיכך אמר משכן ב' פעמים. דבר אחר מִשְׁכָּן הָעֲדוּת, עדות לכל האומות שנתרצה הקב"ה לישראל על מעשה העגל. כיצד, כשעשו אותו מעשה עמד משה ולמד עליהם סנגוריא, עד שנתרצה להם הקב"ה. אמר משה, רבש"ע ומי מודיע לאומות שנתרצית, א"ל לך אמור להם וְעַשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹכָם (תרומה כה, ח). לכן כתיב מִשְׁכָּן הָעֲדוּת, שהמשכן מעיד שהשכינה בישראל.

ובשמות רבה (א, א): מהו משכן שני פעמים. א"ר שמואל בר מרתא, שנתמשכן שני פעמים על ידיהם. זהו שאנשי כנסת הגדולה אומרים (נחמ"א יז) חָבַל חֲבַלְנוּ לָךְ וְלֹא שָׁמְנוּ אֶת הַמִּצְוֹת וְאֶת הַחֻקִּים וְאֶת הַמִּשְׁפָּטִים, מהו חָבַל חֲבַלְנוּ לָךְ, הוי שנתמשכן ב' פעמים, ואין חָבַל אלא משכן, שנאמר (תצא כד, א) לֹא יִחָבַל רַחֲמִים וְרַכָּב. לכן כתיב אֶלֶה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכָּן הָעֲדוּת, ב' פעמים.

לג

טו) לכאורה - האב מיר שוין געשמועסט נעכטן^ה - ס'איז דאך א פלא, וואו קומט דאס אהער דער רמז צום 'חשבון' [משקל הכתוב והנחשת שבפרשה זו]. דער רמז דארף צו זיין ווען מ'האט 'געמאכט' דאס משפן, אדער ווען מ'האט 'מתנדב' געווען, און אדער ווען מ'האט עס 'אויפגעשטעלט', [אבל כאן מיירי רק ווי] ער האט געגעבן 'חשבון', [ואינו מובן] וואס א שייכות האט דאס מיט דעם, [אז] ער זאל מיר דא דערציילן די חורבנות. איך האב שוין געזאגט נעכטן נאכט דעם פשט, נאר עוד לאלוק מילין^ו [לבאר עתה באופן אחר].

לד

הקדמה לקושיות מז-ב

לאמר זען, דער קישור, דאס גאנצע [המשך הענין פון] אלע פסוקים [שבתחלת הפרשה] איז דאך הפלא ופלא. [דלכאורה] ס'האט קיין שום שייכות [להענין דלהלן בנתינת החשבון] [וכדיפורט בקושיות דלהלן].

לה

קושיא מז

אשר פקד על פי משה, יש לפרשו בלשון מנין, אמנם לפי זה קשה דיוק לשון הפסוק, ולכן פירשוהו מלשון מינוי. אבל קשה למה הוצרך לפרט כאן המינויים, ומה שידע זה לענין נתינת החשבון של נדבת המשכן (טז) קודם [מה שאמר] אשר פקד על פי משה, [צריך ביאור] וואס הייסט פקד על פי משה, וואס מיינט מען מיט דעם פקד על פי משה. [דהלשון] פוקד איז פארהאנגן [לפרשו אויף] די פקודה [והתמנות, וכלשון הכתוב] פקדת אלעזר בן אהרן הכהן [במדרש ד, טז], [דהכוונה] ס'איז אלעס געגאנגען דורך אים. [ועוד יש לפרש פוקד מלשון מנין ומספר, וכמו שפירש"י כאן].^ה

לו

[והשתא ניחוי אנן, דבאם] מיינט מען דעם 'חשבון' [באומרו] פוקד [והוא מלשון מספר], איז דאך נישט טייטש [שלא היה לו לומר בלשון] 'על פי משה' [דמשמע שאחרים פקדו על פי ציווי של משה, דהלא] 'ער' [אליין] איז דאך געווען דער 'חשבון געבער', [והול"ל] אשר 'פקד' משה, אלה פקודי [המשפן אשר פקד משה]. וואס איז עפעס 'על פי משה'.

לז

[ובאם] גייט עס ארויף אויפן 'גאנצן משפן' [והוא מלשון התמנות, שכל מלאכת המשכן ומינוייו, נעשה ונצטווה על פי משה]. נו וואס האט עס ווידעראום א שייכות אהער [לענין החשבון דלקמן (כד-לא) כל הזקב וגו' וכסף פקודי העדה וגו' ונחשת התנופה וגו', דמיירי להלן כין] ער האט געגעבן חשבון אויף דעם, [פארוואס] דערציילט ער מיר [בתחלת ענין החשבון] אז [דער גאנצער משפן איז] פקד על פי משה. [והלא] דאס 'גאנצע' איז דאך געווען [נתמנה ונצטווה] על פי משה, אפילו דאס זקב, [און] די כלים אלעס, אפילו דעם וואס ער האט נישט געגעבן חשבון^ט [היה הכל נתמנה ונעשה על פי משה].

^ה בסעודת ליל שב"ק. ונדפס בדברי יואל ריש פרשתן (עמוד תו-תט).

^ו לשון הפסוק באיוב (לו, ב).

^ז ועיין ברמב"ן כאן, מה דשקיל וטרי בב' פירושים אלו. וע"ע באור החיים הק', ובפי' המזרחי.

^ח כמבואר במדרשים, ומהם בשמות רבה (נא, ב) המובא להלן בהערה כא, ובתנחומא (סימן ז) המובא להלן בהערה כה.

^ט כי החשבון היה רק על משקל הכסף והנחשת, ולא על הזהב, וכדלהלן בקושיא יח.

לח
קושיא יז

גם יש להבין [באם מיירי מענין 'ההתמנות'] בכונת אומרו עֲבַדְתָּ הָלֹוִים בְּיַד אֵיתָמָר, שנחקו בזה המפרשים. [ובאותה שעה עדיין היה העבודה בבכורים, ולא נתמנו עדיין כהנים ולוויים לעבודתם. ב] ולמה אמר רק ביד איתמר, והלא משא בני קהת היה ביד אלעזר. ג] ועוד דהלא כל המינויים נפרטו במקומן בפרשת במדבר ונשא, ולמה הוצרך לפרש זה עתה בשעה שמפרט החשבון מה שנעשה בנדרתם.

יז) [וכן מה שאמר אחר כך] עֲבַדְתָּ הָלֹוִים בְּיַד אֵיתָמָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן.

פרעגן זיי דאָךְ אַלע' די קְשִׁיא, וואָס דערציילט ער מיר דאָ אָט [וועגן] עֲבַדְתָּ הָלֹוִים, ס'איז נאָכנישט געווען דעמאָלטס קיין [בחירת] לָוִים, איידער מ'האָט אויפגעשטעלט דעם מִשְׁכָּן זענען דאָךְ נאָכנישט אריינגעקומען אין שירות אַרִיין נישט די כֹּהֲנִים און נישט די לָוִים. ס'איז נאָךְ געווען עֲבֹודָה בַּבְּכוֹרִים.^א

און דערנאָכדעם ווידעראום, דערנאָךְ הערשט [בראש חודש ניסן] האָט מען גענומען די עֲגָלוֹת [הנשיאים, הנאמר בפרשת נשא, וואָס דעמאָלטס] האָט מען הערשט איינגעטיילט [סדר הולכת המשכן, און] דעם קער צו די לָוִים.^ב

לט

און [בפרט צ"ב אומרו] בְּיַד אֵיתָמָר, [דהלא] די בְּנֵי קֹהֶת איז געווען [עבודת משאם] בְּיַד אֶלְעָזָר' [ולא ביד איתמר].^ג

[ועוד שהרי] ס'איז נאָכנישט געווען [עכשיו], און 'דעמאָלטס' שטייט עס [שוין] אין פסוק [בסוף במדבר וריש נשא]. פֶּאֶרְוֹאָס דאַרף ער עס דאָ איבער'חזר', צום חֲשֹׁבֹון. [ווען] ער גיט אָפּ דעם חֲשֹׁבֹון, דערציילט ער מיר אז דאָס איז עֲבַדְתָּ הָלֹוִים בְּיַד אֵיתָמָר. וואָס איז אַ נִפְקָא מִיָּנָה [עתה לענין החשבון] וואָס ס'וועט זיין שפּעטער, ס'שטייט [שוין] דאָרט אויפן פּלאַץ [במדבר ג, לו. נשא ד, לא] גענוג פון דעם, ופֶּקֶדֶת בְּנֵי מִרְי איז קרשי המִשְׁכָּן וּבִרְיָחֵיו וְעַמְדָּיו וְאֹדָנָיו, דאָס קער צו אים, שטייט אויסגערעכנט, די אֲדָנִים [והיריעות] האָבן גיקערט [עבודת משאם, פֶּאֶר] די בְּנֵי גֵרְשֹׁן און די בְּנֵי מִרְי, [ווי] ער רעכנט דאָךְ אויס [בריש פרשת נשא], און די בְּנֵי קֹהֶת האָבן געהאט דעם שְׁלַחַן וּמִנְחָה און די מִזְבְּחוֹת [במדבר ג, לא], דאָס שטייט דאָךְ אויסגערעכנט, [ווי] די פֶּסוּקִים זאָגן דאָךְ ווייטער [בפרשת במדבר ונשא].

מ

[ועל כל פנים] פֶּאֶרְוֹאָס דערציילט ער מיר עפעס דאָ אָט [בפרשת פקודי] ביים חֲשֹׁבֹון געבן, דערציילט ער מיר [אז ס'איז] עֲבַדְתָּ הָלֹוִים. [אזוי] פרעגן דאָךְ אַלע זייער האַרב.

^א עיין דקדוקים אלו ברמב"ן, ואברבנאל, ואלשיך הק', ובאור החיים הק', ועוד מפרשים.

^ב כמבואר במשנה זכחים (ק"ב): עד שלא הוקם המשכן היו הבמות מותרות, ועבודה בבכורות. ומשהוקם המשכן נאסרו הבמות, ועבודה בכהנים.

^ג וכדכתיב שם בפרשת נשא (ו, ו-ח): וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת הָעֵגְלָה וְאֶת הַבָּקָר וַיִּתֵּן אוֹתָם אֶל הָלֹוִים. אֶת שְׁתֵּי הָעֵגְלוֹת וְאֶת אֲרֻבַּע הַבָּקָר נָתַן לְבְנֵי גֵרְשֹׁן כְּפִי עֲבֹדָתָם. וְאֶת אֲרֻבַּע הָעֵגְלָת וְאֶת שְׁמֹנֶת הַבָּקָר נָתַן לְבְנֵי מִרְי כְּפִי עֲבֹדָתָם בְּיַד אֵיתָמָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן. - [והלחן בריש פרשת בהעלותך נצטוו לטהר ולקרב את הלויים, ובאחד באייר בהמנין שבפרשת במדבר, אז נצטוו בעיקר להעמיד את כל הלויים איש איש על עבודתו ועל משאו. וכל זה התחיל רק מן אחד בניסן ואילך, אבל כאן הלא מיירי משעת נדבת המשכן שזה היה בתשרי שלפניו, לאחר יום הכיפורים].

^ד כמבואר בפרשת במדבר (ד, טז). ורק עבודת משאם של בני גרשון ומררי היתה ביד איתמר, כמבואר בפרשת נשא (שם, כח ג).

מא

קושיא יח

למה מפרט רק חשבון הכסף ונחושת, אבל חשבון הזהב לא הוזכר

(יח) ווידעראום די קְשִׁיאָ" וואָס מ'האַב מיר נעכטן" שוין געשמעסט.

ער גיט חֲשָׁבוֹן אויף אַלעמען [על הכסף והנחושת], און אויפן זָהָב גיט ער קיין חֲשָׁבוֹן נישט.

ער רעכנט אויס [ביי די כסף] וואָס מ'האַט געטון, מַאֲת הַכֶּפֶר לְמַאֲת הָאָדָן, [ביי די נחֹשֶׁת און כֶּסֶף, [און ביי די] זָהָב זאָגט ער [נאָר] אַז ס'איז געווען [תשע ועשרים] ככר זהב [ושבע מאות ושלשים שקל], און וואָס ער האָט געטון מיטן זָהָב, אויף וואָס [דער] זָהָב וויאָזוי ס'איז געגאַנגען, פון דעם זאָגט ער גאַרנישט, אויף דעם האָט ער גאַרנישט געגעבן קיין חֲשָׁבוֹן.

[וקשה] ממה נפשך, אַז ער וויל געבן חֲשָׁבוֹן, האָט ער דאָך געדאַרפט אויף אַלעמען געבן חֲשָׁבוֹן, [ומה נשתנה חשבון הזהב, מחשבון הכסף ונחושת].

מב

קושיא יט

ובצִלָּל וגו' עֲשֵׂה אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה, פירש רש"י, 'אשר צוה אותו משה' אין כתיב כאן, אלא כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה, כי משה צוה לו לעשות תחלה 'כלים' ואחר כך 'משכן', ובצִלָּל אמר לו מנהג עולם לעשות תחלה 'בית', ואחר כך משים כלים בתוכו. אמר לו משה בצִלָּל קָל הֵייתָ, כי בוודאי כך צוה לי הקב"ה. וכן עשה המשכן תחלה, ואחר כך הכלים

ובצִלָּל בן אורי בן חור [לְמִשְׁה יְהוָה] עֲשֵׂה אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה. זאָגט רש"י^ט, נישט נאָר אַז ער האָט [שהשיג בצלאל לעשות אשר צוה אותו "משה"], ס'שטייט נישט [אז] ער האָט געטון וואָס 'משה' האָט געהייסן, נאָר אֲשֶׁר צִוָּה ה'. [כי] אפילו וואָס משה האָט אים 'נישט' געזאָגט, [און אפילו וואָס] משה האָט אים געזאָגט פאַרקערט, האָט ער אויך געטון אַזוי ווי 'השם יתברך' האָט געזאָגט.

[ווייל] משה האָט אים געהייסן מאַכן 'פריער' די כָּלִים, האָט ער [בצלאל] געפרעגט אַ קשיא, וואָס הייסט איך וועל מאַכן קודם די כָּלִים, בנהג שבעולם [אז] מ'בויט קודם אַ "שטוב", [א] בית, און נאָכדעם די כָּלִים. [אויב] מ'מאַכט כָּלִים איידער אַ שטוב, [אם כן] להיכן אכניסם.

האָט ער [משה] אים געענטפערט, ביסט גערעכט, בַּצִּלָּל קָל [הֵייתָ].

[עד כאן דברי רש"י].

מג

[ומקור דברי רש"י הוא מדברי הגמרא ברכות (נה), אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, בַּצִּלָּל על שם חכמתו נקרא, בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה לך אמור לו לבצלאל עֲשֵׂה לי משכן ארון וכלים, הלך משה והפך ואמר לו עֲשֵׂה ארון וכלים ומשכן, אמר לו, משה רבינו מנהגו של עולם אדם בונה בית ואחר כך מכניס לתוכו כלים, ואתה אומר עשה לי ארון וכלים ומשכן, כלים שאני

^י עיין קושיא זו באבן עזרא (לה, כד) בשם רבי סעדיה גאון, וברמב"ן ריש פרשתן (ד"ה ולא סיפר), ובכלי יקר.

^ט ברש"י (לה, כב): ובצִלָּל בן אורי וגו' עֲשֵׂה אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה. 'אשר צוה אותו משה' אין כתיב כאן, אלא כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה, אפילו דברים שלא אמר לו רבו, הסכימה דעתו למה שנאמר למשה בסני. כי משה צוה לבצלאל לעשות תחלה 'כלים' ואחר כך 'משכן', אמר לו בצלאל מנהג עולם לעשות תחלה 'בית', ואחר כך משים כלים בתוכו. אמר לו כך שמעתי מפי הקב"ה. אמר לו משה בַּצִּלָּל קָל הֵייתָ, כי בוודאי כך צוה לי הקב"ה. וכן עשה המשכן תחלה, ואחר כך עשה כלים.

עושה להיכן אבנים, שמה כך אמר לך הקדוש ברוך הוא עֲשֵׂה מִשְׁכַּן אֲרוֹן וְכִלִּים. אמר לו שמה בצל קל הָיִיתָ וִידַעְתָּ^{טז}.

מד

וגם בזה יש להבין דהיה ראוי לכתוב כן אצל מקום עשיית המשכן וכליו, ומה נאמר זה בבאן דמשמע דיש לו שייכות לענין נתינת החשבון על גרבת המשכן, ובפרט שנאמר וְיִבְצְלָאֵל עֲשֵׂה, בוא"ו המוסיף על ענין ראשון שבפסוק אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן וועל מיר שוין שמועסן בַּאֲלֵד^{טז} פון דער גאַנצער מימרא [מה שיש להקשות על עצם המימרא בענין הויכוח שבין משה ובצלאל].

יט) [אָבער] על כל פנים [יש להבין תחילה] וואָס איז דער 'קִישׁוֹר' פון דעם [לענין נתינת החשבון], וואָס פֿאַר אַ 'שִׁיכוֹת' הָאָט דאָס מִיטן 'חֲשִׁבוֹן'.

איבערהויפט [אָז] ער זאָגט אַ ווא"ו [המוסיף], וְיִבְצְלָאֵל עֲשֵׂה, הָאָט [דאָךְ] עס עפעס אַ שִׁיכוֹת, [ס'איז] מוסיף על ענין ראשון, [וכמו שאמר] ו"ו מוסיף [על ענין ראשון].

[ולכאורה] דעם וואָס ער הָאָט 'גַּעטוֹן' [המשכן תחלה ואח"כ הכלים] דאַרף שטיין ביים 'מאַכֵּן'^{טז} [דעם משכן, אָדער וואו] מ'הָאָט אים 'גַּעהייסן מאַכֵּן' דעם אָרוֹן און די כִּלִּים און מִשְׁכָּן^{טז}, דאָרט דאַרף שטיין דעם וואָס ער הָאָט 'גַּעטוֹן', אַז ס'איז געווען אָשֶׁר צִוָּה ה' [ולא אשר צוה משה].

[אבל כאן אצל] אֵלֶּה פְּקוּדֵי, [אינו מובן] דאָס גאַנצע שִׁיכוֹת, [שהתחיל] אַז ס'איז געווען אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן אָשֶׁר פֶּקֶד על פי מֹשֶׁה און עֲבֹדַת הַלִּוִּים וגו', [ועל זה מוסיף] וְיִבְצְלָאֵל בֶּן אוּרִי בֶן חוּר עֲשֵׂה אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה. וואָס פֿאַר אַ שִׁיכוֹת הָאָט דאָס [אלו ה' עינים].

[וכי] איבערדעם ווייל ער הָאָט 'גַּעטוֹן' [משכן ואח"כ כלים, עבור זה היתה נתינת החשבון של פקודי המשכן וכליו]? צי דורך דעם [מה שנתן החשבון, עבור זה] הָאָט ער 'גַּעטוֹן' אָשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה [לעשות המשכן ואח"כ כלים]? וואו קומט דאָס דאָ אין דעם פסוק, צום חֲשִׁבוֹן.

מה

תמצית קושיות טז-יט

[תמצית היוצא, כי בכל הפרטים הנזכרים בב' פסוקים ראשונים, צריך ביאור] וואָס פֿאַר אַ 'קִישׁוֹר' הָאָט דאָס, דעם [אַלעס] אינאיינעם, דאָס גאַנצע [המשכן] אינאיינעם, די אַלע זאַכן דאָ, עטליכע זאַכן [שטייט] אין די פֿסוקים איינס נאָך דאָס אַנדערע^{כא}, וואָס ס'הָאָט נישט קיין שום קִישׁוֹר, מ'פֿאַרשטייט נישט [המשכן כל אלו הדברים זה לזה].

^{טז} ומקור הלימוד שהביא רש"י מן דיוק הכתוב אָשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה, הוא בירושלמי פאה (דף ג.): רבי תנחומא בשם רב הונא, וְיִבְצְלָאֵל בֶּן אוּרִי בֶן חוּר לְמֹשֶׁה יְהוּדָה עֲשֵׂה אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה, אותו משה אין כתיב כאן, אלא אָשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה, אפילו דברים שלא שמע מפי רבו הסכימה דעתו כמה שנאמר למשה מסיני.

^{יז} בקושיא כב-כה, הנדפס בחלק א' של הקונטרס.

^{יח} בגמרא פסחים (ה), ועוד בכ"מ.

^{יט} כגון בפרשת ויקהל, או להלן 'בסוף' פרשת פקודי (אבל לא בתחלת הפרשה דלא מיירי מהבנין והעשייה רק מחשבון הנדבה).

^כ בפרשת תרומה, או בפרשת תשא אצל רָאָה קִרְאִיתִי כִּשְׁם בְּצִלָּאֵל וגו', או בפרשת ויקהל אצל רָאָה קִרְאִיתִי כִּשְׁם בְּצִלָּאֵל וגו'.

^{כא} ענין נתינת החשבון בפקודי המשכן, ומה שפוקד על פי משה, ומה שהזכיר שהמשכן היא עבודת הלויים ביד איתמר, ומה שטען בצלאל לעשות המשכן תחלה ואח"כ הכלים, [וענין מה שנותר מנדבת המשכן, כדיבואר בקושיא יח]. ועיין בזה בכלי יקר ובאור החיים הק'.

מו

קושיא ב

במדרש מביא כאן דכשעשה משה החשבון מצא עוד 'נותר' ממה שהוצרך למלאכת המשכן, ושאל מהקב"ה מה לעשות בזה, והשיב לו שיעשה מִשְׁכָּן לְעֵדוֹת וּלְדִבְרוֹת, דהיינו בית וועד לתלמוד תורה. וגם בזה ראוי לבאר עוד השייכות מכל ענין זה, לענין חשבון נדרות המשכן

דער מדרש זאָגט, אין מדרש רבה^{כב}, [עליו נאמר] וְלֹא יִחְשְׁבוּ אֶת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הֵם עוֹשִׂים, כִּי בְּאִמְנָה הֵם עוֹשִׂים.

משה היה גזבר [נאמן], פֶּאֶרְוֹאָס הָאֵט ער אָפּגַעגֶעבן חֲשָׁבוֹן.

זאָגט ער אַזוי. ווייל [ווען] ער הָאָט געמאַכט דעם מִשְׁכָּן, איז געבליבן [איבעריג, כדכתיב וְהַמְּלָאכָה הָיְתָה דִּים וגו'] 'וְהוֹתֵר'. זענען געקומען צו אים די עֲשֵׂי הַמְּלָאכָה, זיי האָבן געזאָגט ס'איז געבליבן. הָאֵט ער געפרעגט [פון] השם יתברך וואָס זאָל איך טון מיטן נוֹתֵר, הָאֵט מען אים געהייסן מאַכן א מִשְׁכָּן לְעֵדוֹת, מִשְׁכָּן לְדִבְרוֹת^{כג}, [דאָס] הייסט אויף תלמוד תורה^{כד}.

איבערדעם ווען ער הָאָט געגעבן חֲשָׁבוֹן, הָאֵט ער געזאָגט 'אַזויפיל און אַזויפיל' הָאָב איך געמאַכט [לדבר פלוני ולפלוני], דאָס הָאָב איך געטון, און דאָס איבעריגע איז געבליבן, הָאָב איך געמאַכט [משכן לדברות].

(כ) [וגם בזה אינו מובן] וואָס פֶּאֶר אַ שייכות הָאֵט דאָס מיטן חֲשָׁבוֹן, אַז ס'איז געבליבן נוֹתֵר. [ומאי נפקא מינה אם] יאָ נוֹתֵר [אָדער] נישט נוֹתֵר. ס'איז צוויי [עקסטערע] זאכן, וואו קומט דאָס צו דעם חֲשָׁבוֹן.

מו

קושיא בא

[ובמדרש תנחומא איתא עוד^{כה}, למה עשה משה רבינו חשבון, אלא מפני ששמע ליצני הדור שהיו

^{כב} בשמות רבה (נא, ב): עליו נאמר (מלכים ב' יב, טז) וְלֹא יִחְשְׁבוּ אֶת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יִתְּנוּ אֶת הַכֶּסֶף [על דָּם לְתֵת לַעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה, כִּי בְּאִמְנָה הֵם עוֹשִׂים]. וְלֹא יִחְשְׁבוּ, זה דורו של יואש שהיו עוֹשִׂין בְּאִמְנָה. שנו רבותינו, מי שהיה נכנס לתורם את הלשכה, לא היה נכנס לא בפרגוד חפות, ולא באנפליא, שאם יעשיר יאמרו מתרומת הלשכה הֶעָשִׁיר, שאדם צריך לצאת ידי הבריות כדרך שהוא צריך לצאת ידי המקום, שנאמר (מטות לב, כב) וְהָיִיתִם נָקִים מִזֶּה וּמִיִּשְׂרָאֵל. ומשה היה גזבר לעצמו על מלאכת המשכן. אלא בשעה שאמר לו הקב"ה למשה שיעשה המשכן, מיד וַיָּבִיאוּ כָּל אִישׁ גֹּו' [ויקהל לה, כא], לכמה ימים הביאו כל הנדרה, אמר רבי יוחנן לשני בָּקָרִים הֵבִיאוּ, וְהוֹתֵר, שנאמר (שם לו, ג ז) [וְהֵם הֵבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נֶדְכָה בְּבָקָר בְּבָקָר וגו'] וְהַמְּלָאכָה הָיְתָה דִּים [לְכָל הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוֹתֵר]. נכנס משה אצל בצלאל, ראה שהותר מן המשכן, אמר לפני הקב"ה, רבון העולם עשה לי מלאכת המשכן והותרנו, מה נעשה בְּנוֹתֵר, אמר לו לָךְ וְעֵשָׂה בָּהֶם מִשְׁכָּן לְעֵדוֹת, הלך משה ועשה בהן. כיון שבא ליתן חשבון, אמר להם כך וכך יצא למשכן, וּבִיָּתֵר עֲשִׂיתִי מִשְׁכָּן לְעֵדוֹת. הוּא אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכָּן הָעֵדוֹת.

^{כג} כן הוא בילקוט שמעוני (רמז תיד) וז"ל: דבר אחר, איש אַמּוֹנוֹת רַב בְּרָכוֹת (משלי כח, כ), זה משה, שנעשה גזבר לעצמו, ואף על פי שהיה גזבר לעצמו היה קורא לאחרים ומחשב על ידיהם, שנאמר בִּיד אֵיתָמָר. שנו רבותינו, מי שהיה נכנס לתורם הלשכה לא היה נכנס לא בפרגוד חפות ולא בפונדיא, שאם יעשיר יאמרו משל לשכה הֶעָשִׁיר, שאדם צריך לצאת ידי הבריות כדרך שהוא יוצא ידי שמים וכו'. אמר רבי יוחנן, לשני בוקרים הביאו כל המשכן והותרו, אמר משה לפני הקב"ה, רבנו של עולם עשה לי מלאכת המשכן והותרנו, שנאמר והמלאכה היתה דים [וגו'], מה נעשה בְּנוֹתֵר, אמר ליה לָךְ וְעֵשָׂה בָּהֶם מִשְׁכָּן לְדִבְרוֹת. הלך ועשה כן, כיון שבא ליתן חשבון, אמר להם כך וכך יצא למשכן, וביותר עשיתי משכן העדות, שנאמר אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכָּן הָעֵדוֹת. [ומקורו בתנחומא (סימן ה), לפי גרסת הילקוט שמעוני, וכן גרס היפה תואר (על שמור"ר נא, ב)].

^{כד} כן הביא ביפה תואר (שמור"ר נא, ב) בשם מִצְאֵתִי כְּתוּב, שעשה בית ועד לתלמוד ומדרש גדול, ולא הזכיר בכתוב אלא ברמז, כי לא היה בו ציווי אלקי בתחלת הענין, עכ"ל. [נורכינו מביא דבריו בכמה דרושים, ומבאר טעמים לזה, עיין בדברי יואל ויקהל (עמוד תו) ובפרשתן (עמוד תכ ועמוד תכג), ועוד].

^{כה} בתנחומא (סימן ז): אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן, זה שאמר הכתוב (שמואל ב' כב, מד) וַתִּפְּלְטֵנִי מִרִּיבֵי עַמִּי, וכתוב אחד (תהלים יח, מד) וַתִּפְּלְטֵנִי מִרִּיבֵי עַם, מריבי עם אלו האומות, מריבי עמי אלו ישראל. אמר דוד, רבש"ע

משיחיו אחריו, שנאמר (תשא לז, ח) וְהָיָה כִּצְאָת מֹשֶׁה וְגו' וְהָבִיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה, ומה היו אומרים, אדם שנתמנה על מלאכת המשכן אי אתה רוצה שיהיה עשיר. כששמע כן, אמר חייכם משגמרה מלאכת המשכן אני נותן לכם חשבון. כיון שנגמרה, אמר להם אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן¹².

מח

כא) והוא תמוה מאוד, האידך אפשר שהיו חושדים לאדם גדול כמשה רבינו, אשר זכה לקדושה נפלאה לדבר פנים על פנים עם הקב"ה, והיה מושלל מכל ענין של גשמי. והנם שלא הבני עלייה היו אותן שחשדו אותו, רק השפלים שבעם, מ"מ גם עליהם קשה, דהא כתיב למעלה (שם לז, כט-ל) וַיִּירָאוּ מִגִּבְשֶׁת אֵלָיו כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו, ואמרו חז"ל דפני משה כפני חמה, ואידך פתאום יחשדוהו עתה על גניבה ח"ו. וגם הוא נגד השכל והסברא, שהרי משה רבינו היה עושר גדול, וכמו שכתב רש"י בפסוק פֶּסֶל לָךְ (שם לז, א) שהראהו מחצב סנפירינן בתוך אהלו ואמר לו הפסולת יהיה שלך, ומשם נתעשר משה הרבה. ואם כן למה יחשבו עליו שירצה עוד ליקח מהם כלום. ויש להבין סברת החשד גם מצד השכל, ובמה נתלה טעותם¹³.

פה

קושיא לא

בפסוק וַיִּבְרְאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה, איתא במדרש זה שאמר הכתוב עוֹ וְהָדָר לְבוּשָׁה וְתַשְׁחֵק לְיוֹם אַחֲרָיו. ויש לבאר עוד שייכות זה הפסוק לענין הקמת המשכן על ידי משה נאָר אִידער מ'וועל מיר צוקומען צום ענין [לייטש הקושיות], לֹאמִיר זען [עוד קושיא אחרת].

לא) ס'איז דאָ אַ מדרש אויכעט¹⁴, וַיִּבְרְאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה (לט, לג), זה שאמר הכתוב עוֹ וְהָדָר לְבוּשָׁה וְתַשְׁחֵק לְיוֹם אַחֲרָיו.

ישראל רוגנים הם, אתה מבקש ששיחיו אַחֲרֵי. תדע לך, כשנעשה בית המקדש, כל דבר ודבר נעשה במספר ובמשקל, שנאמר (עזרא ח, לד) בְּמִסְפָּר בְּמִשְׁקָל לְכָל וְיִתְּכֶם כָּל הַמִּשְׁקָל, למה, שהם רוגנים, שנאמר (חקת כא, ה) וַיְדַבֵּר הָעָם בְּאֵלָקִים וּבְמִשְׁה, הוּא תְּפִלְטִי מִרִּבֵּי עַמִּי. ◦ ומדבר במשה, כשעשה את המשכן אמר משה יודע אני שישראל איכפת להם, משיחיו באחיהם ובאמותם, שנאמר (תהלים נ, כ) תִּשָּׁב בְּאֶחָיו תְּדַבֵּר בֵּין אִמָּךְ תִּתֵּן דְּפִי וכו', זה משה רבן של כל הנביאים שדברו בו, שנאמר וַיְדַבֵּר הָעָם בְּאֵלָקִים וּבְמִשְׁה. ◦ אמר משה, יודע אני שישראל רוגנים הם, הריני עושה להם חשבון מכל מלאכת המשכן. התחיל לעשות חשבון עמהם, אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן, והוא נותן להם חשבון על כל דבר ודבר לזהב, ולכסף ולנחשת, וְכֹסֶף פְּקוּדֵי הַעֲדָה מֵאֵת כֶּסֶף וְאֵלֶּף וּשְׁבַע מֵאוֹת, וְהָיָה מֵאֵת כֶּסֶף הַכֶּסֶף לְצִקָּתָה, וְנִחַשְׁתָּ הַתְּנוּפָה שְׂכָעִים כֶּסֶף, עם שהוא עושה חשבון והולך על כל דבר ודבר שעשויו כסדר בתוך המשכן, שכן אלף ושבוע מאות וחמשה ושבועים שקל שעשה מהן ווין לעמודין, ולא היו נראין. התחיל עומד, תמה ואומר עכשיו ימצאו ידיהם של ישראל עלי לומר שאני נטלתי אותם, והוא חוזר לבוא על כל מלאכה ומלאכה, מיד האיר הקב"ה את עיניו, ותלה עיניו וראה שהיו עשוין ווין לעמודים, התחיל להשיב להם בקול רם וְאֵת הָאֵלֶּף וּשְׁבַע הַמֵּאוֹת וְחֲמִשָּׁה וּשְׂבַעִים עֶשְׂרֵי וַיֹּסֶף לַעֲמֹדִים. באותה שעה נתפייסו ישראל. מי גרם לו, על ידי שישב ועשה חשבון אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן. ◦ ולמה עשה חשבון, הקב"ה מאמינו שנאמר (בהעלות יב, ז) בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא, ומשה נתן חשבון? אלא מפני ששמע ליצני הדור שהיו משיחיו אחריו, שנאמר וְהָיָה כִּצְאָת מֹשֶׁה וְגו' וְהָבִיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה. ומה היו אומרים, ר' יצחק היה דורש לשבח (וכו'), כדאיתא בתנחומא כי תשא סימן כז, וחבירו משיבו, ריקה, אדם שנתמנה על מלאכת המשכן על ככרי כסף ועל ככרי זהב שאין לו חֶקֶר ולא משקל ולא מנין, מה אתה רוצה שלא יהיה עשיר. כששמע כן אמר חייכם משגמרה מלאכת המשכן אני נותן להם חשבון, כיון שנגמרה אמר להם אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן.

¹² קטע זה הוא כולשו דברי יואל (עמוד תה) מדברי רבינו בסעודה ליל שב"ק.

¹³ בשמות רבה (נב, ג): דבר אחר וַיִּבְרְאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן, הדא הוא דכתיב (משלי לא, כה) עוֹ וְהָדָר לְבוּשָׁה וְתַשְׁחֵק לְיוֹם אַחֲרָיו. מהו ליום אחרון, שכל מתן שכן של צדיקים מתוקן להם לעולם הבא וכו'. דבר אחר עוֹ וְהָדָר לְבוּשָׁה זה משה, שנאמר (תשא לז, כט) וּמֹשֶׁה לֹא יָדַע כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו. וְתַשְׁחֵק לְיוֹם אַחֲרָיו, אלו ליצני ישראל שמליצין אחריו ואומרים אלו לאור אפשר שהשכינה שורה על ידיו של בן עמרם, לא עשה [פ'] במתנות כהונה: לא עשה כלום ולא דיבר מאומה להשיב להם, אלא כיון שאמר לו האלקים להקים את המשכן התחיל שוחק עליהם, שנאמר וְתַשְׁחֵק לְיוֹם אַחֲרָיו. אמר להם בואו שנקים את המשכן, התחילו טוענין ובאין אצלו [פ'] לפי שהם לא יכלו להקימו, שנאמר וַיִּבְרְאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן.

וּמֵאִרִיךְ בַּעֲנִין כִּי זֵי הָאָבֶן מְרַנֵּן גַּעוּוּעַן [אחריה] דִּי גֶאָנְצַע צִיט.
 און צום סוף הָאָט עס מִשָּׁה רַבִּינוּ [אליין] אויפגעשטעלט דעם מִשְׁכָּן.
 וְנִרְאָה לְבֹאֵר עוֹד בּוֹזָה, לְהַבִּין שִׁיכּוֹת זֶה הַפּוֹסֵק לַעֲנִין דְּכֹאן].

צט

הַקְדָּמָה לִישׁוּב הַקּוּשִׁיּוֹת

מבואר בפרשת נשא, כי משה רבינו לא רצה מתחילה לקבל העגלות מן הנשיאים,
 עַד שֶׁאָמַר לוֹ הַקֵּב"ה לְאָמֹר, קַח מֵאֲתָם וְהָיוּ לְעִבְדְּךָ אֶת עֲבֹדַת אֱהֹל מוֹעֵד

וועל איך מְקַדִּים זיין, [וואָס] איך הָאָב שוין אַמָּאָל גַּעזאַגט לֶאֱנַגְכָּה, [אויף וואָס]
 ס'שטייט ביי די עֲגָלוֹת [המשכן, בפרשת נשא] (ד, ה) אַז מִשָּׁה רַבִּינוּ הָאָט נִישֵׁט גַּעוּוֹאָלֶט
 צונעמען [די עגלות פון די נשיאים, ביז] דער בורא כל עולמים הָאָט אים גַּעזאַגט, וְיֹאמֶר ה'
 אֶל מֹשֶׁה לְאָמֹר, קַח מֵאֲתָם וְהָיוּ לְעִבְדְּךָ אֶת עֲבֹדַת אֱהֹל מוֹעֵד, דער בורא כל עולמים
 הָאָט אים געהייסן נעמען, [וואמר לו] וְהָיוּ לְעִבְדְּךָ אֶת עֲבֹדַת אֱהֹל מוֹעֵד.

ק

[קושיא א - בפרשת נשא]

וצ"ב למה מתחלה לא רצה משה ליקח העגלות מהנשיאים

א [וראוי להבין מאי טעמא לא רצה משה רבינו לקבל מהם תחילה, עד שנאמרה לו מפי הגבורה
 "קַח מֵאֲתָם" (דברי יואל)].

קא

קושיא ב - בפרשת נשא

גם אומרו "לֹאמֹר" אינו מובן בכאן, דהלא לא נצטוו משה לומר זאת לאחרים, רק ליקח העגלות בעצמו
 [גם קשה דלכאורה] וואָס איז דער 'לֹאמֹר', מ'הָאָט דאָךְ 'אִים' [למשה] געהייסן נעמען
 [בעצמו מיד הנשיאים וליתן אותם ללוים, ולא על ידי אחרים, ואם כן פֶּאָר] וועם זאָל מען 'זאָגן'.

קב

אלא שקושיא זו כבר הקשה המדרש, ומתרץ דאמר לו הקב"ה צא ואמור להם דברי כבושים ודברי נחמות

[נאָר] דער מדרש שטעלט זיך שוין אויף דעם [על אומרו 'לֹאמֹר'].

אויף 'אִיין פֿלאַץ' זאָגט ער 'לֹאמֹר' דְּבָרֵי תוֹכְחָה [ודברי נחמות], און אויף אִיין
 פֿלאַץ זאָגט ער 'לֹאמֹר' דְּבָרֵי נְחָמוֹת [ושבח, ולא הזכיר דברי תוכחה].

קג

אבל זה גופא יש להבין, האך שייך לכאן דיבורים של "תוכחה" ושל "נחמה"

ב [וגם זה יש להבין] וואָסערע נְחָמוֹת מִיט תוֹכְחָה [הוצרך לומר להם בכאן], מ'הָאָט אים
 [דאָ נאָר] געהייסן נעמען די 'וועגן' לֵא, וואָס איז דאָס אַ תוֹכְחָה [או נְחָמָה].

^{כב} בס"ג נשא תשי"ג (לשון קדשו קנב), וע"ע ליל שב"ק נשא תשט"ז (בחינושי תורה תשט"ז עמוד תקמב). ועיין באורך
 בדברי יואל נשא (עמוד רה-רח).

^{כט} בכמדבר רבה (נשא יב, יח): באו [הנשיאים עם העגלות] ועמדו לפני המשכן, ולא קבל מהם, עד שנאמרה לו מפי
 הגבורה קח מֵאֲתָם. הדא הוא דכתיב וְיֹאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה לְאָמֹר קַח מֵאֲתָם וגו'. מהו "לֹאמֹר". תני רב הושעיא,
 אמר לו הקב"ה, משה צא ואמור להם דברי 'כבושים' ודברי נחמות.

^ל בפסיקתא דרב כהנא (א, ח) ובילקוט שמעוני (נשא רמז תשיג): מהו "לֹאמֹר". תני רבי אושעיא, אמר לו למשה צא
 ואמור להם דברי 'שבח' ודברי נחמות.

^{לא} פירוש: עֲגָלוֹת, וועגענער.

קד

חקדמה לישוב קושיא ב - בפרשת נשא

(עד אחר אות קיא)

איתא במדרש, כי שבט יששכר נתנו העצה לנרב העגלות
למשכן, ושעל זה משבחן הכתוב שהם יודיעי בינה לעתים

נאָר וואָס'זשע דען, דער אָמַת איז אַזוי.

דער מדרש זאָגט^{לב}, ווער האָט געגעבן די עצה מ'זאָל געבן עגלות? יששכר.

[ונשיא שבט] יששכר האָט געזאָגט מ'זאָל ברענגען עגלות, [ווייל] מ'וועט דארפן
טראָגן [המשכן ממקום למקום], וְכִי הַמִּשְׁכָּן בְּאֵוִיר הוּא פּוֹרֵחַ? דאָס מִשְׁכָּן פליהט אין
אָויר? מוז מען האָבן עגלות. [ונשאר הנשיאים הסכימו לזה] זיי האָבן געזאָגט ס'איז
גערעכט.

זאָגט ער [במדרש], זה שאמר [הכתוב] (דברי הימים א' יב, לג) ומבני יששכר יודיעי בינה
”לְעֵתִים” וְלָדַעַת מַה יַּעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל וגו' וְכָל אַחֵיהֶם עַל פִּיהֶם, זיי ווייסן די 'עֵתִים'.
אַזוי שטייט אין מדרש.

קד

קושיא ג - בפרשת נשא

ויש להבין למה נשתבחו על זה כך, וכי מה בינה יתירה הוצרכו לזה. ומדוע בינה ”לְעֵתִים” דייקא

ג] [והקשיתי על זה, כי] לכאורה האָט ער [נאָר] געפרעגט אַ [פשוט'ע] קְשִׁיָא, מ'ברויך
עגלות, [ווייל] וְכִי בְּאֵוִיר הוּא פּוֹרֵחַ? [ואיך חזינן מזה שהם יודיעי "בינה", דלכאורה לפי הנראה
היתה עצת יששכר סברא פשוטה ואין צריך לזה בינה יתירה].
[וכן צריך ביאור מדוע משבחן הכתב על זה בידיעת בינה "לְעֵתִים" דייקא, וכי מה היה צורך
לעצתם בידיעת העתים והזמנים. (דברי יואל)].

קו

חקדמה לישוב קושיא ג - בפרשת נשא

(עד אחר אות קי)

רק בהארון מצינו שהיה בבחינת נושא את נושאו, שהיה נושא את עצמו, אבל לא שאר כלי המשכן

דער אָמַת, מילא איך האָב שוין געזאָגט פריער^{לב} [דמצינו בדברי חז"ל אז] דער אָרֹן
איז געווען נושא אַת נושאָיו, עפעס אַנדערש [מהמשכן וכליו שטייט] נישט. [וממילא] האָט
מען געמוזט טראָגן [שאר המשכן על העגלות].

קו

אבל מצינו דבשעת בנין המשכן הוקם מאלו ע"י משה,

ונמצא דאָ שפיר היה גם כל המשכן בבחינת פורח באויר ונושא את עצמו

אַבער ביי משה רבינו'ן שטייט 'דאָך' (בפרשת מ, יח) וַיָּקָם [משה] אֶת הַמִּשְׁכָּן, וויאזוי

^{לב} בשיר השירים רבה (ו, טו. וכו' בפסיקתא ד"כ א, ח): ומי נתן להם את העצה, אמר רבי סימון שבטו של יששכר.
אמר להם, המשכן הזה שאתם עושים פורח הוא באויר?, עשו לו 'עגלות' כדי שיהא נטען בהם. הוא שהכתוב
משבח שבט יששכר, שנאמר ומבני יששכר יודיעי בינה לעתים וכו'. - באותה שעה אמר משה לפני הקב"ה,
רבש"ע שמא תמות אחת מן הפרות וישבר אחד מן הגלגלים ונמצא קרבנן של נשיאים פסול, ונמצאת עבודת
המשכן בטלה, מיד ויאמר ה' אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר קח מאתם וְהָיוּ לְעֵבֶד וגו', וְהָיוּ, נתן להם "הָיוּ", שיהו חיות
וקיימות בעולם לעולמי עולמים וכו'.

וברש"י נשא (ז, יט) כתב וז"ל: ובסודו (פי' במדרשו) של ר' משה הדרשן מצאתי, אמר רבי פנחס בן יאיר,
נתנאל בן צוער (נשיא יששכר) השיאן עצה זו.

^{לב} בחלק הדרוש הנדפס בחלק א' של הקונטרס.

הָאֵט ער אויפגעשטעלט דאָס מִשְׁכָּן, וויאָזוי 'קאָן' מען אויפשטעלן דאָס מִשְׁכָּן, זאָגט רש"י^ל [בשם התנחומא] הוּקם מִאֲלִי, ס'הָאט זיך אַליין אויפגעשטעלט.
[נו] אַז ס'שטעלט זיך אַליין אויף, קען זיך דאָך עס אַליין הייבן. אַז ס'קען זיך אַליין הייבן, קען דאָך עס זיין פֿורט באַויר אויך [אף בכל המשכן]^{לז}.

קח

וכן מצינו דמשנבנה מקדש ראשון נגנו כל המשכן מאליו, ולעתידי יחזור ויתגלה מאליו.
ואם כן לעתידי לבא שפיר יהיה כל המקדש בקדושה גדולה כזו הראוי להיות נושא את נושאו

[ועוד מצינו] ס'שטייט אַז ס'איז נִגְנוּ געוואָרן, זאָגט דאָך די גמרא^{לז}.

אַלע זאכן פון מִשְׁה רַבִּינוּ, דער מִשְׁכָּן מיט די קִרְסִיו קִרְשִׁיו, אַלעס איז נִגְנוּ געוואָרן, ס'איז באַהאַלטן געוואָרן. און ס'וועט אַפִּיר קומען [לעתידי לבא]^{לז}.
[ולכאורה] וויאָזוי איז עס נִגְנוּ געוואָרן, ווער הָאט עס גִּנָּה געווען?
[און] וויאָזוי וועט עס אַפִּיר קומען?
[אלא מאי צ"ל כי מאליו נגנו ומאליו יתגלה].

[ווייל] ס'קען יאָ [זיין בבחינה זו של נושא את עצמו, גם כל המשכן].
[ואם כן לעתידי לבא שפיר יהיה כל המקדש בקדושה גדולה כזו, להיות נושא את נושאו].

קט

אלא שלפי מצב הדור לא היה ראוי עדיין לקדושה גדולה כזו 'בכל הזמנים', רק הארון לבדו

נאָר ס'איז נישט געווען גענוג די קדושה געווען [להיות כן תמיד בכל המשכן], נאָר ביים "אַרֹן" [היה כן תמיד].
ביים אַרֹן איז 'געבליבן' די קדושה [גבוה, להיות נושא את עצמו ועומד בנס, דער] אַרֹן אַליין הָאט נאָך געהאַט אַזאַ קדושה [בכל הזמנים].

^{לז} ברש"י (פקודי לט, א): וַיִּבְרָא אֶת הַמִּשְׁכָּן [אַל מִשְׁה] וגו'. שלא היו יכולין להקימו. ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן, הניח לו הקדוש ברוך הוא הקמתו, שלא היה יכול להקימו שום אדם מחמת כובד הקרשים שאין כח באדם לזקפן, ומשה העמידו. אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא איך אפשר הקמתו על ידי אדם, אמר לו עסוק אתה בידך, נראה כמקימו, והוא נזקף וקם מאליו, והוא שנאמר (מ, יז) הוּקם הַמִּשְׁכָּן, הוּקם מאליו. מדרש רבי תנחומא (פקודי, סימן יא).

^{לז} וכל זה היה בהמשכן 'בכח', ומשה רבינו בגודל קדושתו המשיך עליה בחינת קדושה זו 'בפועל' בשעת בנין המשכן, שהוקם מאליו ונישא מאליו בדרך נס, ע"י כח קדושתו של משה שהמשיך אליה בחינה ההוא, וכמ"ש בתנחומא הוקם מאליו, ומי העמידו, משה, שנאמר וַיִּקֶם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן. ור"ל שמשנה רבינו ע"ה המשיך אליו בחינת הקדושה ההיא שיוקם מאליו. אבל כל ישראל והלויים לא יכלו להמשיך אליה בחינת הקדושה ההיא, ולכן לא היה כח בשום אדם לזקפן. ועל כן הוצרכו הלויים נושאי המשכן לנשאו בעגלות, שלא היה בכוחם להמשיך אליה בחינת הקדושה ההיא להיות נושא את עצמו, אלא הארון לבדו היה לו תמיד בחינת קדושה זו להיות עומד בנס ונושא את עצמו. וכל זה היה ע"י כח התורה שבארץ וע"י שבצאלל המשיך אליה בחינת קדושה זו כדלהלן. (דברי יואל).

^{לז} בגמרא סוטה (טו): דרש ר' חנינא בר פפא, מאי דכתיב (תהלים לג, א) רִנְנוּ צְדִיקִים בַּה' לַיְשָׁרִים נֶאֱדָה תְהִלָּה, אל תקרי 'נֶאֱדָה' תְהִלָּה, אלא 'נֶאֱדָה' תְהִלָּה [פירש"י: על עסקי נְהִי בְתִים שִׁבְנוּ, יִהְיֶה לְהוֹדוֹת], זה משה ודוד, שלא שלטו שונאיהם במעשיהם. דוד, דכתיב (איהב, ט) טָבַעוּ בְּאָרֶץ שְׁעֵרִיָּה. משה, דאמר מר משנבנה מקדש ראשון, 'נגנו' אהל מועד, קרשיו קרסיו ובריהיו ועמודיו ואדניו. היכא, אמר רב חסדא אמר אבימי תחת מחילות של היכל.

^{לז} כמבואר בגמרא יומא (עב): אמר רבי חמא ברבי חנינא, מאי דכתיב (תרומה כו, טו) עֲצֵי שִׁטִּים עֲמֻדִים וְכֹר, שמה תאמר אבד סבין ובטל סכויין [פירש"י: שמה תאמר משגגו אבד סכין, שלא ישובו עוד. ובטל סכויין, מה שאנו סוכין וצופין להן], תלמוד לומר עֲמֻדִים, שעומדין לעולם ולעולמים. (דברי יואל).

אבל עכ"פ היה גם כל המשכן ככחה להיות כן, אלא שהבינו הבני יששכר כי אין הזמן עתה ראוי לכך [אָבער] לעולם העט אַלעס אַזוי גיווען געווען [שהיה ראוי כל המשכן וכליו להיות תמיד בבחינת נושא את עצמו].

[אלא שלאחר חטא העגל, לפי מצב של אותו הדור, השיגו שבט יששכר ע"י חכמת התורה אשר בהם, שעדיין לא הגיעו אל התיקון השלם שהיה המשכן פורח באויר ונושא את עצמו. (דברי יואל)].

ק"א

ישוב קושיא ג - בפרשת נשא

ולזה משבּחם הכתוב שהם יוֹדְעֵי בִּינָה "לְעֵתִים" לְדַעַת מַה

יַעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל, כי הבינו מצב העת והזמן שאין הדור ראוי לכך

איבערדעם האָט ער [נשיא שבט] יִשְׁשַׁכָּר געזאָגט [שעדיין צריכין להביא "עגלות" למשכן, ועל שם זה מְשַׁבֵּחַן הכתוב כי הם] יוֹדְעֵי בִּינָה [לְעֵתִים], ער האָט געזען אַז ס'איז נישט "די צייט" [עתה, לפי מצב הדור] ^{ל"ח}.

[אָבער] לְעֵתִיד ווען ס'וועט זיין די קְדוּשָׁה בְּשִׁלְמוֹת, [און דער] חטא העגל וועט זיין פֶּאָררֶאכְטֵן אינגאַנצן, ס'וועט זיין דער עוֹלָם הַתְּקוּן, [אָז יהיה מדריגה זו כי] די אַלע דְּבָרִים שֶׁבְּקְדוּשָׁה וועט זיין נושאים [את נושאים], אַלע וועלן זיין [בבחינת] חֵי נושא את עצמו ^{ל"ט}, [ווייל עס] וועט האָבן אין זיך אַ 'חיות'.

האָט ער געזאָגט, - יוֹדְעֵי בִּינָה [לְעֵתִים] - ער האָט געזען ס'איז נישט "די צייט", מ'מוז [דערווייל] האָבן עֲגָלוֹת.

ק"ב

ישוב קושיא ב - בפרשת נשא

ולזה אמר הכתוב "לֵאמֹר", וכמו שמפרש במדרש צא ואמור להם דברי תוכחה ונחמה. כי היה בזה דברי תוכחה

על שלא היו ראויים באותה שעה לקדושה כזאת, אבל היה בזה גם דברי נחמה כי לעתיד יהיה ראויים לזה, וכמו

שנרמז בפסוק "וְהָיוּ" לְעַבְדֵי אֱתָהּ מוֹעֵד, שניתן להם הוויה וקיום לעולמים

איבערדעם פֶּאָרשטייט מען דעם לֵאמֹר [וכפירוש המדרש שהם תוכחה ודברי נחמה].

ס'איז דְּבָרֵי 'תּוֹכַחוֹת', אַז ס'איז אַזאַ מַצָּב אַז מ'מוז נאָך האָבן עֲגָלוֹת, עטס קאַנטס נאָכנישט אַראָפּברענגען אַזאַ קְדוּשָׁה [גדולה, שהיה כל המשכן נושא את עצמו].

- [וכעין] ווי דער אור החיים הקדוש ברענגט ^{ב"ה}.

און ווידעראום איז עס דְּבָרֵי 'נְחֻמֹּת', ס'איז געווען נְחֻמֹּת [במה שאמר להם משה] אַז ס'וועט האָבן אַ "הָיוּ" [וחיות] אויף לעתיד, [וכדכתיב] "וְהָיוּ" [לְעַבְדֵי אֱתָהּ מוֹעֵד] ^{מ"א}. אַמאָל וועט עס [נאָך] אַפִּיר קומען, ס'וועט אַמאָל [נאָך] האָבן 'די' קְדוּשָׁה.

^{ל"ח} והם היה בהם בינה לדעת 'העתים' ומצב הדור. וזה שסיים הכתוב לְדַעַת מַה יַעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל, דכפי מדריגת ישראל באותו הזמן יעצו אותם לנרע עגלות למשכן. (דברי יואל).

^{ל"ט} כמבואר בגמרא שבת (קמ"א:) לענין הוצאה בשבת, דהמוציא אדם חי פטור לרבי נתן, דאמר חי נושא את עצמו. ועל פי בחינה זו אמר רבינו כאן לענין הארון והמשכן, שהם נושאים את עצמן מחמת גדול 'החיות' דקדושה שבהם. ועיין כעין זה בחתם סופר עה"ת (סוף פרשת ואתחנן, ד"ה עץ). וכן כתב בדברת שלמה (להרה"ק ר"ש מלוצק) ריש פרשת נשא, וחזר עלה בפרשת שלח וז"ל: הָאָרוֹן נושא את נושאי, כי הָחֵי נושא את עצמו, כי הקדושה נקרא חי, שנמשך מחיי החיים ב"ה.

^מ עיין באור החיים הק' (נשא ז, ה) שכתב בקצרה וז"ל: קח מאתם וגו'. ואמרו מאתם, ללמד שעדיין היו ברשות המביאים ולא באו לרשותו של משה. וטעמו של משה, לצד שלא נצטווה שישאו המשכן על העגלות, לא רצה לקבל, כי למה הם ראויים. והנשיאים שיערו בדעתם כי הקרשים והאדנים משא גדול 'שצריך' לעגלות, והסכימה דעתו של הקב"ה [להנשיאים]. - [ולפי דברי רבינו בכאן עומק כונת האור החיים הק' בזה].

ס'איז נישט אויף אייביג (בחינה זו שצריכין לעגלות), אַזוי ווי איך וועל עס שפעטער שוין זאָגן (באות קיט) [זא] דאָס איז מַעֲלִין בַּקּוֹדֶשׁ וְלֹא מוֹרִידִין [דמכיון שמתחלה כבר היה ראוי לבחינה גבוהה זו, על כרחך שתחזור מעלה זו לעתיד לבא].

ס'איז נישט אויף אייביג (הבחינה של עכשיו, וזה היה 'הנחמה' להם).

קיג

[ישוב קושיא א - בפרשת נשא]

ובזה מוכן מה שמתחלה לא רצה משה לקבל העגלות, כי היה משתוקק שכבר יהיה עולם התיקון בימיו ולא יצטרכו גם אָז לעגלות כלל

[וכן אתי שפיר מה שמתחילה לא רצה משה לקבל מהם העגלות, כי משה רבינו היה משתוקק שיהיה התיקון השלם מיד ואז לא יצטרכו לעגלות, כי יהיה כל המשכן פורה באור ונושא את עצמו, ועל כן לא רצה לקבל העגלות, עד שנאמרה לו מפי הגבורה קח מאתם, כי עדיין אינם ראויים להמשיך בחינת קדושה כזאת בכל המשכן. (דברי יואל)].

[עד כאן ממה שאמרתי בפרשת נשא].

קיד

[והיוצא מזה כי בחינת המשכן וכליו תלוי במצב הדרור ובה הקדושה שלהם, כי בזמן שהם ראויין, אזי כל המשכן וכליו הם בבחינת נושא את עצמו ואינם מן המדרה, וכמו שיהיה לעתיד לבא. ובזמן שאינם ראויים אָז אין כל הכלים והמשכן בבחינה זו רק הארון בלבד, ולכן הוצרכו אז להעגלות].

קטז

וכבר ביארתי אף לדעת הוזהר ובעלי התוספות שפרשת תרומה נאמרה קודם חטא העגל, הם מודים שפרשת תצוה וציווי המשכן לבצאל בתחלת פי תשא, כבר נאמרו לאחר חטא העגל [ובדרך זה אמרתי להשוות הסתירות בענין מתי נאמרו הפרשיות דציווי מלאכת המשכן].

[וביארתי דלעולם הציווי של] וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה אִיזו געזאָגט געוואָרן פאַר'ן חטא העגל שוין, - דאָס האָב איך שוין געזאָגט יענע וואָך, געשמועסט [דערפון], פאַר צוויי וואָכן [צוריק, בס"ג כי תשא תשכ"ז]^{מז}, - [ווי] ס'שטייט אין זוהר הקדוש אַזוי^{מב}, און די בעלי התוספות זאָגן אַזוי^{מא}.

^{מא} וכמבואר במדבר רבה (יב, יח): והיה משה מתיירא ואומר, תאמר שמה אחת מן העגלות נשברה או אחד מן השוורים מת ונמצא קרבן של נשיאים פסול, אמר לו הקב"ה 'הִיָּה' לעבד את עבדת אֱהִל מועד, ניתן להם 'הִיָּה' שיהיו קיימים לעולם. - עד היכן היו קיימים, ר' יודא בשם ר"ש בר ר' נחמן ור' חוניא בשם בר קפרא אמר, עד שבגלגל זכו'. תני בשם רבי מאיר, עד עכשיו הן העגלות והפרות קיימות, ולא הוממו ולא הזקינו ולא הטריפו ולא נשברו. והלא דברים קל וחומר, מה אם העגלות שנדבקו במלאכת אוהל מועד ניתן להם הוויה עד שיהיו קיימות לעולם, ישראל שהם דבוקים בהקב"ה על אחת כמה וכמה, שנאמר (ואתחנן ד, ד) וְאַתֶּם הַדְּבֻקִים בַּה' אֱלֹהֵיכֶם וגו'. [ועיין זה גם בשיר השירים רבה, ובפסיקתא, המובא לעיל בהערה לב].

^{מב} בזוהר הק' (ויקהל דף קצה): וְתָא תְּחִי, מַה כְּתִיב בַּקְדֻמִּיתָא, מֵאֵת "כָּל אִישׁ" אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לָבוֹ, לְאַכְלֵלָא כָּלָא, בְּגִין דְּבִקְעָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמַעַבְדַּ עוֹבְדָא דְּמִשְׁכְּנָא מִכָּל סִטְרִין, בְּמוֹחָא וּקְלִיפָה. וּבְגִין דְּהוּוּ אֵינֻן עָרִב רַב בְּגוּיִיָּהּ, אֲתָמֵר מֵאֵת "כָּל אִישׁ" אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לָבוֹ, לְאַכְלֵלָא לֹון בִּינִיָּהּ דְּיִשְׂרָאֵל דְּאֵינֻן מוֹחָא, וְכָלְהוּ אֲתַפְקְדוּ. ○ לְכַתֵּר סִטָּא זִינָא לִינִיָּה, וְאֲתוּ אֵינֻן עָרִב רַב וְעִבְדוּ יֵת עֲגֵלָא, וְסִטוּ אֲבַתְרִיָּהּ אֵינֻן דְּמִיתוּ, וְגִרְמוּ לֹון לְיִשְׂרָאֵל מוֹחָא וְקִטּוּלָא. אָמֵר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, מִכָּאן וְלַהֲלָא עוֹבְדָא דְּמִשְׁכְּנָא לֹא יֵהָ אֱלָא מִסִּטְרָא דְּיִשְׂרָאֵל בְּלַחוּדִיָּהּ. מִיד וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת כָּל עַדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וגו'. וְכִתִּיב בְּתַרְיָה קָחוּ 'מֵאֲתָכֶם' תְּרוּמָה לַה', מֵאֲתָכֶם וְדָא, וְלֹא כְּקִדְמִיתָא דְּכִתִּיב מֵאֵת "כָּל אִישׁ" אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לָבוֹ.

^{מג} בדעת קנים לבעלי התוספות (ריש תרומה): וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה. פרשה זו נאמרה בתוך ארבעים יום שהיה מתן תורה, וצוהו הקב"ה להיכן מניחה (להתורה, שהוא לוחות העדות), שיעשו משכן ובית קדשי הקדשים ובתוכו ארון, ובתוך הארון לוחות, ושם תשרה שכינה וישראל סביב, כמו המלאכים סביב כסא הכבוד ושכינה ביניהם וכן כתוב וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם 'בְּתוֹכָם' כמו בתוך המלאכים, ועל זה נאמר (תהלים פב, ו) אֲמַרְתִּי אֱלֹקִים אַתֶּם וּבְנֵי עֲלִיֹן כָּלְכֶם, להיות שכינתי ביניהם.

אָבער דערנאָך, [פון פרשת] תְּצַוָּה אָן, און [פרשת] פִּי תִשָּׂא [אף בתחלתו], איז שוין געווען נאָכ'ן חטא העגל.

[שהרי על כרחך צריך לומר בן אפילו לדעת הוזהר ובעלי התוספות, שהרי גם בזהר (פנחס רמז). מבואר דעבור שאמר משה בפרשת כי תשא (לכ, לב) וְאִם אִין מַחְנֵי נָא מִסְפָּרָה, על בן לא נזכר שמו של משה שבפרשה אחת שהוא פרשת תְּצַוָּה, וכן מבואר גם בדברי בעלי התוספות עצמן (תשא שם), ומוזהר מוכח דאף לדעת הוזהר דפרשת תְּרוּמָה קודם חטא העגל, מ"מ פרשת תְּצַוָּה כבר נאמרה לאחר חטא העגל.

ובזה יישבתי דברי רש"י בפרשת כי תשא (לא, יח) שכתב דאין מוקדם ומאוחר בתורה, דמעשה העגל קודם לציווי מלאכת המשכן ימים רבים היה, והקשו עליו (בהג"ה שד"ס בחומשים) דלמה הוצרך לומר דאין מוקדם ומאוחר, והלא שפיר יכולין לומר דכל הפרשיות הם כסדרן, והציווי היה קודם העגל, ומעשה הבנין היה לאחר העגל, וכדברי הוזהר. אבל להנ"ל ניחא, דלעולם על פרשת תְּרוּמָה שפיר יכולין לומר כן, וגם רש"י אפשר דמודה בזה, אבל פרשת תְּצַוָּה בעל כרחך שהיה לאחר העגל גם להוזהר ובעלי התוספות, ונמצא שסוף סוף הפרשיות הם שלא כסדרן, ושפיר הוצרך רש"י לומר דאין מוקדם ומאוחר בתורה].

[עד כאן ממה שאמרתי בפרשת כי תשא] מ"ד.

מ"ד וז"ל רבינו שם בס"ג כי תשא תשכ"ז בקהושיות (קושיא ו): רש"י שטעלט זיך אויף דעם פסוק וַיִּתֵּן אֶל מֹשֶׁה כְּלָתוֹ, זָאָגְט רש"י אִין מוקדם ומאוחר בתורה, די [ציווי] מעשה מלאכת המשכן איז געווען נאָכן חטא העגל, און אין פסוק שטייט עס פריער פאָרן חטא העגל, [אלא] אִין מוקדם ומאוחר בתורה. - איז דאָרט אַריינגעצייכט אין רש"י אַן הג"ה, פאַרוואָס זאָגט דאָס רש"י, ער פּרעגט אַ קשיא ס'קען דאָך זיין ס'איז [כל הפרשיות] כסדרן, אין הכי נמי פאר אידן האָט משה רבינו טאַקע געזאָגט נאָכן חטא העגל, נאָך דער בורא כל עולמים האָט אים [משה] געזאָגט אין די מ' יום ווען ער איז געווען אויבן איידער מ'האָט געמאַכט דאָס עגל [די פרשת] וַיִּקַּח לִי תְּרוּמָה, [והכל] כסדרן אַזוי ווי ס'שטייט [בתורה]. און אין זוהר הקדוש שטייט אַזוי אַרויס וכו', און די בעלי תוספות זאָגט אויך אַזוי אַרויס בפירוש וכו', ממילא וואָס דאָרף איך פּעס זאָגן אִין מוקדם ומאוחר בתורה וכו'. וז"ל רבינו שם בהתירושים: די רש"י וואָס רש"י זאָגט אין מוקדם ומאוחר בתורה, לפי זה איז דברים ברורים. [שהרי] די בעלי תוספות אליין זאָגט, כאַטשיג ער האָט געהאַט די שיטה אַז ויקחו לי תְּרוּמָה האָט מען געזאָגט אין די מ' יום, זאָגט די בעלי תוספות פאַרוואָס אין די גאַנצע תורה אין יעדע פרשה, ס'איז נישט אַ פרשה ס'זאָל נישט זיין [נזכר שמו של] משה רבינו וכו', און פונקט אין נאָתה תְּצַוָּה נישט, זאָגט ער, ווייל קללת חכם אפילו על תנאי [היא באה], ווייל ער האָט געזאָגט מַחְנֵי נָא מִסְפָּרָה אֲשֶׁר קִבַּכְתָּ, איז עס מקיים געוואָרן [במה שלא נזכר בפרשת תצוה], 'עפעס' מוז עס מקיים ווערן, כאַטשיג ער האָט געמיינט לטובת ישראל און אַלדינגס, איבערדעם אין נאָתה תְּצַוָּה שטייט ער נישט, אַזוי זאָגט די בעלי התוספות. און דעם שטייט אַרויס אין זוהר הקדוש אויך [אין] פרשת פינחס (דף רמז), ער זאָגט מ'זאָל זיך היטן פון 'קללות' לא עלינו, [ווייל] אפילו משה רבינו ווייל ער האָט אַ זאָג געגעבן דעם וואָרט מַחְנֵי נָא מִסְפָּרָה אֲשֶׁר קִבַּכְתָּ, ווייל ער האָט דאָס אַ זאָג געגעבן, האָט עס געמוזט מקיים ווערן אין איין פרשה, אַזוי זאָגט דער זוהר הקדוש.

לפי זה ווען איך זאל נישט זאָגן אין מוקדם ומאוחר בתורה, קען דאָך דאָס נישט זיין. וואָרן דער מַחְנֵי נָא מִסְפָּרָה אין דאָך שוין געווען נאָכן חטא העגל, און אַז איך וועל זאָגן אז די 'גאַנצע' ציווי מלאכת המשכן איז געווען פאָרן חטא העגל, איז דאָך דער נאָתה תְּצַוָּה אויך געווען פאָרן חטא העגל, נו קען דאָך נישט זיין אז דורך דעם מַחְנֵי נָא מִסְפָּרָה איז ער אויסגעמעקט געוואָרן אין תְּצַוָּה, מ'האט דאָך נאָכנישט געהאַט געזאָגט נאָתה תְּצַוָּה, ס'קען דאָך נישט זיין. אלא מאי מוז דאָך זיין אז דער נאָתה תְּצַוָּה איז געווען דערנאָך, זעט אויס דאָס איז זיכער, [נאם כן] האָלט דאָך טאַקע דער זוהר הקדוש [אליין אויך אַזוי], כאַטשיג ער זאָגט וַיִּקַּח לִי תְּרוּמָה איז געווען פריער, אָבער נאָתה תְּצַוָּה איז געווען דערנאָך. און די בעלי התוספות מוז אויך אַזוי האַלטן. קומט דאָך אויס, מוז דאָך יעדער אַנקומען צו אִין מוקדם ומאוחר בתורה, [ממילא] איז קיין שום קשיא נישט אַרש"י. קאָן זיין רש"י האָט געלערנט, ער האָט נאָכנישט געהאַט דעם זוהר, אז איך זע דער נאָתה תְּצַוָּה איז געווען פריער, מסתמא איז די 'גאַנצע זאָך' געווען פריער [ונאף פרשת תרומה]. - אָבער אפילו איך וועל זאָגן אז ניין, נאלא שרש"י סובר כהוזהר גם בהא דפרשת תרומה נאמרה קודם העגל, איז אויך נישט קיין קשיא, [שהרי] רש"י זאָגט דאָך נישט "כל" מלאכת המשכן איז געווען פריער, א' טייל' פון מלאכת המשכן [נאם היה הציווי לאחר העגל] איז אויך שוין גענוג לומר דאין מוקדם ומאוחר בתורה] אין מלאכת המשכן. והראיה, [דהציווי מלאכת המשכן שבפרשת] קָאָה קָרָאתִי בְשֵׁם כְּצִלָּל בֶּן אוּרִי (תשא לא, כז) דאָס איז דאָך שוין געווען נאָך תצוה, דאָס איז שוין אין כי תשא וכו',

ק"ז

ונמצא כי היה ב' אופני ציוויים למלאכת המשכן, אחת קודם חטא העגל ואחת לאחר חטא העגל

[ולפי זה אמינא השתא, כי בפרשת תרומה] **פֶּאֶרִין חטא העגל** **הָאֵט מען נֶאָךְ גַּעֲהִיִּסן מאַכן אַ מִשְׁכָּן אויף אַן אַנדערע בחינה**, [כי אָז נצטוה לבנות גם כל המשכן באופן שיהא נושא את נושאיו].

און נֶאָכֵין חטא העגל איז עס שוין אויף אַזאַ בחינה געווען, [באופן וואָס] **ס'איז שוין עתיד ליחורב, ס'איז שוין גאַרנישט 'דעס'מ'.**

ק"ח

והציווי שקודם חטא העגל נאמרה באופן שיהיה כל המשכן פורח באויר ונושא את עצמו, ועל כן נאמרו כל הכלים תחלה ואחר כך המשכן, אבל בהציווי שאחר חטא העגל נאמרה המשכן תחלה ואחר כך הכלים

פֶּאֶרִין חטא העגל איז געווען [כל המשכן ראוי להיות בבחינת] **מִשְׁכָּן פֹּרֵחַ בְּאֵוִיר**, **הָאֵט מען אים געמעגט הייסן מאַכן קוֹדֶם די פִּלִּים** [תחילה ואח"כ המשכן, ווייל] **'אַלעס' איז געווען פֹּרֵחַ בְּאֵוִיר, אַלע פִּלִּים**, **הָאֵט מען נישט מוֹרָא גַּעֲהֵאָט פֶּאֶר גַּאָרנישט**, [ואדרבה אין כבודם בכך להכין להם מקום מתחילה, ולכן בפרשת תרומה אמר לו הקב"ה כל הכלים תחלה, ואח"כ היריעות והקרשים].

[ולכן] **ער איז גערעכט געווען** [משה רבינו, במה שרצה שבצאל יעשה הכלים תחלה, וכדלקמן^{מ"ז}].

[אמנם] **נֶאָכֵין חטא העגל** [בפרשת תשא ופרשת ויקהל] **הָאֵט שוין דער בורא כל עולמים געזאָגט אַנדערש** [לעשות המשכן תחלה ואחר כך הכלים].

נֶאָכֵין חטא העגל האָט דער בורא כל עולמים געזאָגט אַז ס'וועט אַמאָל אַזוי זיין [לעשות הכלים תחילה, לעתיד לבוא כשכל הכלים יהיו בבחינת נושא את עצמו. אבל כעת צריכים לעשות המשכן תחילה, כמו שעשה בצאל].

ק"ט

והציווי דפרשת תרומה אף שלא נתקיימה לבסוף, אבל בכך זה יזכר לעתיד לחזור למדרגה זו להיות כל המשכן נושא את עצמו, וכדברי האור החיים הק' בפרשת ויחי דכל מעלה שהיו ראויין לה מתחלה עתיד לחזור להם לעתיד לבא, משום כך כללא דמעלין בקודש ולא מורדין

[ואתי שפיר מה שבפרשת תרומה נאמר הכלים תחילה אף שלבסוף לא נתקיימה כן, כי על ידי ציווי דפרשת תרומה שמצינו שהמשכן היה ראוי להיות כן בתחלה, ע"ז יוכלו לחזור לעתיד למדרגה ההוא].

[ווי] **ס'שטייט, דער אור החיים הקדוש זאָגט אין פרשת ויחי^{מ"ז}**, [במה שאמר יעקב] **(שם, ג) [ראובן בְּכָרִי אֶתָּה] [וגו'] פָּחוּז פָּמִים אַל תוֹתֵר, ולאחר הברכות כתיב] (שם, כח) **אִישׁ אֲשֶׁר****

און אין **אֶתָּה תִּצְנֶה אֵלֶיךָ** איז דאָךְ דאָ א גרויס חלק נאָךְ פון די כלי המשכן, פון חושן ואפוד, פון די בגדים [ומזבח הקטורת], דאָס קער נאָךְ אַלעס צום מלאכת המשכן. רש"י זאָגט, 'אין' מלאכת המשכן אַמאָל [בכל אופן] זעט מען איז געווען אַמאָל א גרויס חלק [שהציווי היה לאחר העגל], רש"י זאָגט נישט "כל" מלאכת המשכן, [וממילא על אותו חלק] מוז איך אַנקומען צו אין מוקדם ומאוחר בתורה. איז רש"י זייער גערעכט 'לכל הדיעות', איז נישט קשה גאַרנישט. - [ויעיין בדברי יואל כי תשא (עמוד רפ"ק קשיא ו, ועמוד רצ"ד ועתה נבוא לבאר, וד"ה אר)].

^{מ"ה} פירוש: די זעלבע.

^{מ"ו} והוא בחלק הדרוש דלהלן הנדפס בחלק א' של הקונטרס.

^{מ"ז} **באור החיים הק'** [ויחי מט, כח]: **וְזֹאת אֲשֶׁר דִּבֶּר לָהֶם אֲבִיהֶם וַיִּכְרֹךְ אוֹתָם. והגם שראינו שלא בירך ראובן, ולא שמעון ולא לוי, יגיד הכתוב כי דבורו הקשה להם היא ברכתם, והוא אומרו אֲשֶׁר דִּבֶּר וגו' וַיִּכְרֹךְ וגו'. ומה שאמר לראובן דברי קנטור, שם צוה את הברכה, על דרך אומרם ז"ל (עי' ספרי בהעלותך פסקא לד, ושער הגלגלים פכ"ג ופמ"ה) עתידה עבודה שתחזור לבכורות, וכפי זה כיון שקבע לו שם הבכורה. עתיד הוא לעמוד לשרת לעתיד לבא. ו תמצא שהצדיקים צופים ומביטים על העתיד, ולטעם זה השתדל יעקב לקנות הבכורה מעשו, לכל יהיה לו חלק בעבודה לעתיד לבא. והגם שנתנה העבודה ללוים, שקולים הם ויבואו שניהם לעבוד עבודת**

כְּבָרְכָתוֹ [וברך אתם, שבייך את כולם, וקשה לגבי ראובן] וּוְאֵס הָאֵט עַר אִים גַּעבֶענשט? עַר הָאֵט דאָךְ אִים גַּעזאָגט אַז נִיין [אל תוותר, שניטלה ממנו הבכורה והגדולה].

זאָגט עַר [באור החיים הק'], ווייל דעס אַז עַר הָאֵט גַּעזאָגט וְאִיבֶן בְּכָרִי אָתָּה, אִיז 'שוין' אַ בְּרָכָה. וואָרן דער פֿלל אִיז^מ מַעְלִין בְּקוֹדֶשׁ וְלֹא מוֹרִידִין, [וממילא] אַז עַר הָאֵט 'אַמאָל' [געהאט] באַקומען די קְדוּשָׁה פֿון בְּכוֹר, וועט דאָס מוזן צוריקקומען, [ולכן] לעתיד וועט [דאָס] צוריקקומען.

די לִוִּים וועלן אויך בלייבן [לשרת בעבודה לעתיד] אָבער די בְּכוֹרִים וועלן צוריקקומען [להיותם גם הם כשרים לעבודה, ווייל] דאָס קער צו די בחינה פֿון מַעְלִין בְּקוֹדֶשׁ וְלֹא מוֹרִידִין, [אז] ס'מוז אַמאָל צוריק קומען [כל מעלה שהיו ראויין לה מתחילה].

[עד כאן דברי האור החיים הקדוש].

קב

[והכי נמי במדריגת המשכן], אַז דער בורא כל עולמים הָאֵט אַזוי גַּעזאָגט [בפרשת 'תְּרוּמָה', לעשות הכלים תחילה, יען כי היה ראוי כל המשכן להיות בבחינת נושא את עצמו, ממילא עי"ז] וועט עס אַמאָל הָאָבֶן 'דִּי' קְדוּשָׁה, שפּעטער [לעתיד לבא] ווען ס'וועט פֿאַרראַכטן ווערן דער גאַנצער חֲטָא הֶעֱגֵל.

[ורק לעת עתה קודם התיקון השלם, איז] נאָכ'ן חֲטָא הֶעֱגֵל אִיז שוין נישטאָ די קְדוּשָׁה, מוז שוין אַזוי זיין [לעשות המשכן תחלה ואח"כ כלים, כי אין כל המשכן בבחי' נושא את עצמו].

קנג

ישוב הקשויות בפרשת פקודי

הקדמה לישוב קושיא טו-יט

היצט וועל מיר קומען צום פסוק אַלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן.

פֿון דעם זעט מען [אז] דאָס גאַנצע, די אַלע זאָכן (הנזכרים בקושיא טו-יט) זענען מְקוֹשָׁר [זה בזה], ס'האָט איין הֶתְקַשְׁרוּת.

קנר

הקדמה לישוב קושיא יח

(עד אחר אות קעא)

לאָמיר זען.

קודם, פֿאַרוואָס עַר הָאֵט נישט געגעבן קיין חֲשֵׁבֹן אויפֿן זָהָב (קושיא יח). אִיז דאָךְ פשוט [לפי האמור לעיל דהארון היה נושא את עצמו, ואם היו זוכין היה כל המשכן כן, וכמו שיהיה לעתיד. ולזה כתב כאן מִשְׁכָּן הָעֵדוּת, ופירש"י שהיא] עֵדוּת שֶׁהִשְׁכִּינָה שוֹרָה בִּישְׂרָאֵל, ס'איז עֵדוּת פֿאַר די אומות הָעוֹלָם [שהשכינה שורה בישראל, דורך] דעס וואָס ס'האָט געהאָט אַ קְדוּשָׁה [אז] בְּכַתָּף יִשְׂאֹו.

הקודש, כי מעלין בקודש ולא מורידין. ◦ וגם שמעון ולוי ברכם, במה שאמר אָרוּר אָפֶס זוּ הִיא בְּרַכְתֶּם, שקלל לתגבורת המקלל ומריע, גם מה שחלקם והפיצם הוא להשגת תכלית האושר גם כן.

^מ כמבואר בגמרא מנחות (טז), וכמו שמזכיר רבינו להלן בהמשך הדרוש (השייך לחלק ג' של הקונטרס). ועיין עוד בגמרא יומא (יב:), ועוד.

[וממילא] קאָן מען פאַרשטיין אַז ס'איז נישט געשען קיין עוֹלָה [בחסבון נדבת המשכן, וכמו שיתבאר עוד להלן].
(ההמשך בישוב קושיא יח, באות קעב)

קנה
הקדמה לישוב קושיא כ
(עוד אחר אית קע)

קודם וועל איך זאָגן דעם פֿשֿט וואָס איך האָב שוין געזאָגט^{מט} [לבאר הענין שהיה] מיטן 'נותר'.

קנו
[קושיא כא]

יש להבין האִך היה אפשר לחשוד את משה רבינו, שירצה בממון אחרים. ובדאי מוכרח שיהיה בזה איזה סברא, כמה לתלות טעותם [ונקדים הדנה] לכאורה איז נישט צו פאַרשטיין, וואו איז אַ מַצִּיאֹת בְּעוֹלָם [אז] מ'זאל חוֹשֵׁד זיין מִשֶּׁה רַבִּינוּ [אז] ער האָט גע'גַּנְבֵ'עט 'געלט'? [והלא] מ'האָט [דאָך] געזען פֿי קָרָן עוֹר פִּנּוּי (תשא לר, כט), מ'האָט געזען די גרויסע קְדוּשָׁה נִפְלְאָה, [און ווי] ער איז איבערהויפט מְשׁוּלָל געווען פונעם גאַנצן גִּשְׁמִיּוֹת, [והאִךך אפשר שיחשדוהו בכך].

קנו
און עקסטערדעם, ער איז דאָך געווען אַ גרויסער עוֹשֵׁר געווען, [ולמה יהיו חושבין שיצטרך עוד ליקח משלהם].
ווי ס'שטייט (תשא לר, א) פֿסָל [לך, ודרשו חכו"ל^{נא} שאמר לו הקב"ה] הפסולת שלך, [און] משם נתעשר משה.

הִיתָכֵן? ווי קאָן מען עפעס אַזוינס קלערן?

קנה
[והגם] ס'איז טאַקע געווען [נאָר די] פֿשוּטִי עַם [שחשבו כך, ווייל] די וואָס זיי האָבן 'פאַרשטאַנען', האָבן חס ושלום נישט חוֹשֵׁד געווען.
אַזוי ווי איך האָב שוין נעכטן נאַכט^ה גערעדט דערפון, אַז דאָס איז נאָר געווען עפעס פֿשוּטִי עַם. אָבער זיי האָבן אַלע [אַנדערע] געוויינטליך האָט מען אים נישט חוֹשֵׁד געווען מיט קיין שום חֲשָׁדא בְּעוֹלָם.
[אַבער] אָף עַל פִּי כֵן, די וואָס זיי האָבן שוין [יאַ חוֹשֵׁד געווען, יש להבין] וואָס האָבן זיי געטראָפֵן אַ מָקוֹם לַחֲשׁוֹד [אויף] אַזאַין אַש לְהִבָּה ווי מִשֶּׁה רַבִּינוּ, [וואָס] מ'האָט אים

^{מט} בס"ג תרומה תשי"ז (לשון קדשו רכו ח"ב, אות קמא-קמב), וס"ג פקודי תשי"ט, וליל שב"ק ויקהל פקודי תשכ"ו. ועיין כעין זה בסוף ס"ג תרומה תשי"ד (נדפס בכרך דברות קודש לשוכבי"ם ח"א), ובמסיבה מוצ"ש תצוה תשי"ד (נדפס בחידושי תורה למסיכות).

² ועיין ברמב"ם (שקלים ב, י).

^{נא} בשמות רבה (מו, ב): פֿסָל לך, הפסולת שלך, משם העשירי משה, אמר הקב"ה דין הוא שיטול אותן פסולת משה, למה, אלא ישראל שלא נתעסקו במצות נתתי להן כל טוב ארץ מצרים, שנאמר (כא יב, לו) 'וה' נתן את חן הָעָם, והעשיריו, ומשה שעסק בעצמותיו של יוסף יהא עני? אתן לו את הפסולת שיעשיר. [וכן הוא בקצרה בגמרא נדרים (לח, י)].

וברש"י כי תשא (לר, א): פֿסָל לך. הראהו מחצב סנפירינן מתוך אהלור, ואמר לו הפסולת יהיה שלך, ומשם נתעשר משה הרבה.

נישט געקאנט קוקן אין פנים אריין, [ואמרו חכז"ל פני משה] כפני חמה (בבא בתרא עה.).
מ'האט קיינער נישט געקאנט קוקן [כפני משה], אַזאַץ אַש לְהַבִּיחַ, ווי קאָן מען קלערן
[אויף אים], ווי קאָן מען אַרייַנטראַכטן.

קנט

הקדמה לישוב קושיא כא - ממה שפירשתי בפרשת ויקהל

(עד אחר אות קסד)

נאָר איך מיין אַזוי, [דהנה] דאָ איז דאָך געשען אַ מַעֲשֶׂה, [אַזוי ווי] איך האָב שוין
דאָס געזאָגט לאַנגמַט, [לבאר] וואָס ס'שטייט [ויקהל לו, ז] וְהַמְּלֹאכָה הִיְתָה דִּים' לְכָל
הַמְּלֹאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוֹתֵר'.

קס

קושיא א - בפרשת ויקהל

לכאורה קשה דאם היה 'הוֹתֵר' לא שייך לשון 'דִּים'

א [דקשה דלכאורה הם שני דברים הפכיים], אַז ס'איז געווען גענוג פאָרוואָס איז געווען
הוֹתֵר. און [אַז ס'איז געווען] וְהוֹתֵר [לא שייך לשון 'דִּים', וכן הקשה באור החיים הק'].

קסא

קושיא ב - בפרשת ויקהל

ולפי מה דאיתא במדרש שנשתלחה ברכה בנדבת המשכן ונתרבה, אם כן קשה אם לבסוף היה 'הוֹתֵר',
אם כן לכאורה היה הברכה מן השמים שלא לצורך. והלא הכלל הוא דלא עביד קוב"ה ניסא למנגא

ב [ועוד קשה, שהרי] לעולם איז דאָ אַרייַנגעקומען די בְּרָכָה [בנדבת המשכן, שניתוסף בו
יותר, אַזוי] שטייט דאָך אַרויס אין מדרש²².

נו לכאורה, אַ בְּרָכָה קומט דאָך נישט בְּחִנּוּם, [וכמו שאמרו] לֹא עֲבִיד קוֹדֶשׁ אַ בְּרִיךְ
הוא נִסָּא לַמַּגָּא²³. מילא [אויף] דעס וואָס מ'ברויך, דאָרף אַרייַנקומען אַ בְּרָכָה, אָבער
[ס'זאָל] אַרייַנקומען אַ בְּרָכָה אַז ס'זאָל 'בלייבן' ? אויף מוֹתָרוֹת ? [זה לא מסתבר].
[וואס כן יש להבין] 'וואו' איז אַריין געקומען די בְּרָכָה [ומה נעשה בה].

קסב

הקדמה לישוב הקושיות בפרשת ויקהל

וביאתי בזה, על פי מה דאיתא בספרים דלא כל אדם זכה שיכנס נדבתו לתוך
מעשה המשכן, אלא הכל היה תלוי בזכות הנותן, ולפי מעשיו וצדקתו, וטהרת לבו

נאָר וואָס דען, דער אור החיים הקדוש זאָגט²⁴, [אַז] נישט יעדער האָט זוכָה
געווען [שיכנס נדבתו במשכן, רק] יעדער [זוכה] לְפִי מַעֲשָׂיו. איינער האָט זוכָה געווען [אַז]
זיינס איז אַרייַנגעקומען צו די מְנוּחָה, און איינס אויף אַ שוואַכערע זאָך, און איינער
וואָס האָט נישט זוכָה געווען גאָרנישט, איז עס 'געבליבן'.

²² בתנחומא תרומה (סימן ד): דבר אל בני ישראל ויקחו ל' תרומה (תרומה כה, ב), כל דבר שנאמר בה 'ל' יש בה ברכה, והתרומה יש בה ברכה. אמר רבי יוחנן, ראה מה כתיב (ויקהל לו, ג) וְהָם הֵבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נִדְבָה בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר, מִהוּ בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר, לְשֵׁנֵי בְּקָרִים הֵבִיאוּ אֶת כָּל נִדְבוֹת הַמִּשְׁכָּן, שֶׁנִּשְׁתַּלְחָה בְּרָכָה בְּנִדְבוֹתֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּקְחוּ ל' [וכן הוא בשמות רבה (נא, ב) המובא לעיל בהערה כב].

²³ כמבואר בגמרא ברכות (נח,.) ובזהר הק' (מקץ דף רא:).

²⁴ בדברי האור החיים הק' לא מצאנו כעת מקומו. ובס'ג תרומה תשי"ז (לשון קדשו רכז ח"ב, אות קמא) אמר כן רבינו בשם התפארת שלמה (בפרשתו, ובפרשת תרומה). ובס'ג תרומה תשי"ד (נדפס בכרך דברות קודש לשו"ב"ס ח"א) אמר באופן אחר קצת בשם הזרע קודש (פרשת תרומה), ובלי ל' ש"ק ויקהל פקודי תשכ"ו (שהוא בכתובים, וידפס א"ה בחידושי תורה לרנח"צ זאנפלד ז"ל) בשם הזוהר הק' (תרומה קכא. ויקהל קצב).

[ונמצא כי] 'געבליבן' איז נאָר דעס וואָס איז נישט ראוי געווען ער זאָל האָבן אַ חֶלֶק אינעם מִשְׁכָּן, דעס איז געבליבן.

קסג

ישוב קושיא ב - בפרשת ויקהל

ובאותן שהיו ראויים לזה, לא היה מספיק כל נדבתם למלאכת המשכן, ולכן היה צורך שיכנס גם הברכה בתוך נדבתם ממילא איז געווען ווייניג [פון דעם] וואָס ס'איז ראוי געווען [ליכנס במשכן. ולכן] האָט געמוזט אַריינקומען די בְּרִכָּה [בנדבתן של אותן הראויים, שיהא מספיק לכל מלאכת המשכן].

קסד

ישוב קושיא א - בפרשת ויקהל

אבל הרכה מהם לא זכו לזה, ולכן נשאר הרכה נדבות שלא נכנס במשכן, ולכן על נדבת הבני עלייה נאמר דִּים, ועל נדבת הפשוטי עם נאמר וְהוֹתֵר [ונמצא] ס'איז ביידע אַמֶּת, ס'איז געווען דִּים [מנדבת הבני עלייה, בצירוף הברכה שנכנס בה], כאָטשיג ס'איז געווען וְהוֹתֵר, ס'איז דאָך געבליבן [מנדבת אותן שלא זכו לזה]. אויסערדעם וואָס מ'האָט ווייניג געברענגט [מאותן שהיו ראויים לזה, און] ס'איז נאָר מִשְׁנֵי בָקָרִים ווי דער מדרש זאָגט^ה, [וממילא] מ'האָט נישט געקאָנט אַזויפיל צוזאַמברענגען. און ס'איז דאָך נאָך געבליבן אַ געוואָלד^ה אויכעט.

קסה

[און איבערדעם] איז אַריינגעקומען די בְּרִכָּה [להשלים נדבתם של הבני עלייה, כפי הצורך לכל מלאכת המשכן] (וכדלעיל באות קסג).

קסו

ישוב קושיא כא - בפרשת פקודי

ובזה מובן ענין מה שחשדו למשה, דאין הכוונה דחשדו שמא נטל מהם ממון, אלא שחשבו כי משה רבינו שבגודל צדקתו היה ראוי שיכנס נדבתו במשכן, שמא נתן הוא את נדבתו לצורך כל המשכן, כי אהב מִצֹּת לא יִשְׁבַּע מִצֹּת, ושאר כל הנדבות שלהם נשאר הכל בהנותר [וממילא] האָבן זיי חוֹשֵׁד געווען, [אז וויבאלד] מִשֶּׁה רַבִּינוֹ איז אַזאַ גרויסער אוֹהֵב מִצֹּת, [ולא חשדהו על ממון רק] פאַרקערט, ווייל ער איז אַזוי גרויס, ער איז מִשְׁתוֹקֵק אויף מִצֹּת, און 'ער' האָט אויך געגעבן, [ממילא] איז 'איין זיינעם' אַריינגעקומען די בְּרִכָּה, און 'אונזערס' איז געבליבן. [ועל אופן זה] האָבן זיי חוֹשֵׁד געווען מִשֶּׁה רַבִּינוֹ, אַז ס'שטימט נישט דער חֲשׁוֹבֹן, און 'זיי' האָבן גאָרנישט קיין שום חֶלֶק, ער האָט נישט צוגעלאָזט גאָרנישט, ער האָט צוגענומען [אַלעס פאַר זיך, ולזה היו מרגיזין כי] ער נעמט פון יעדן צו די מִצֹּת, אַלדינגס איז ער תּוֹפֵס פאַר זיך. נישט חלילה אויף קיין געלט [חשדהו שלקח לעצמו], נאָר אויף מִצֹּת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים האָבן זיי אים חוֹשֵׁד געווען, ס'איז דאָך אַהֵב 'מִצֹּת' לא יִשְׁבַּע מִצֹּת^ה.

^ה כמבוא לעיל בהערה כב, כג, נב.

^י פירוש: שנשאר מספר עצום.

^{יז} כמבואר בדברים רבה (ב, כ-כז): אַז יִבְדִּיל מִשֶּׁה (ואתחנן ד, מא), זה שאמר הכתוב (קהלת ה, ט) אַהֵב כֶּסֶף לא יִשְׁבַּע כֶּסֶף וכו'. אמר רבי יצחק מי שהוא אוהב מצות אינו שבע מן המצות, כיצד, אַתָּה מוצא שני גדולי עולם דוד ומשה

קסז

אבל באמת אין שייך לחשוד את משה גם בזה, כי גם מצות ועבודת ה' דאג יותר על זכותם של בני ישראל מעל זכות עצמו
אָבער [באמת] 'דאָס' איז אויך נישט געווען דאָ.
[דאפילו] אַז ער האָט געטון דאָס וואָס מ'ברויך, האָט ער דאָך געטראַכט פאַר'ן
כָּלל יִשְׂרָאֵל נאָך מער ווי פאַר זיך.

קסח

אָבער על כל פנים דאָרט איז געווען די וואָס זיי האָבן אים חוּשָׁד געווען, איז
אויך נאָר אויף אַזאַ בחינה.

קסט

ולשונות המדרש אף דמשתמע על כסף, אבל רומזים על ענינים רוחניים, וכדרך אגדות חכמינו ז"ל שנכתבין ברמזים
[און] דעס וואָס זיי האָבן געזאָגט הכל [לְקַח] פון אונז, מיינט מען אויך רוחניות.
נאָר דאָס איז דָּרָךְ מָשָׁל, ס'ווערט אַזוי געשמועסט אין די אַגָּדוֹת חכמינו ז"ל, זיי רופן
עס אַזוי אָן. אָבער דאָס מיינט מען אַלעס רוחניות, נישט קיין גשמיות. זיי האָבן אים
חוּשָׁד געווען [אז] ער נעמט צי פון זיי אַלע מַצּוֹת, און ס'בלייבט אויף^{נח} [מה שנתנו הם,
דהוא בכלל והותר].

קע

וכדי להוציא מלבם חשד זה, נתן להם משה כל החשבון, והראה להם
האִךְ שכל מלאכת המשכן נעשה מנדרבתם של ישראל, ולא מנדרבת משה

[איבערדעם] האָט ער געוויזן 'חֲשָׁבוֹן', האָט ער געוויזן 'אַזויפיל' האָט עטס
געברענגט, און 'פונקטליך' שטימט עס, זעט מען אַז דאָס איז 'אייערס', דאָס קער [צו]
אייך, ס'איז נישט חלילה פון 'מיינעם'. איך האָב אין דעם נישט געהאַט קיין שום
חֶלֶק, איך האָב אין דעם גאַרנישט אַריינגעגעבן.
'איבערדעם' האָט ער געגעבן דעם חֲשָׁבוֹן.

קעא

ישוב קושיא ב

ובזה מוכן היטב דברי המדרש בשייכות ענין הנותר, לענין החשבון.
דרק עובר שנשאר נותר בהנדרבות, הוא שהוצרך משה לתת להם החשבון

דאָס זאָגט דער מדרש.

פאַרוואָס האָט ער געגעבן דעם 'חֲשָׁבוֹן', ווייל ס'איז געווען 'נותר', [כדכתיב]
וְהוֹתֵר, האָבן זיי אים חוּשָׁד געווען אַז אַלעס וואָס אידן האָבן געגעבן איז געבליבן
נותר. פאַרוואָס, וואָרן זיינס האָט גוֹבֵר געווען פון יעדן, [און] אין זיינעם איז
אַריינגעקומען די בְּרָכָה, און אַלעס איז אויפגעשטעלט געוואָרן פון זיינעם, און אידן
האָבן גאַרנישט [דערין], האָבן זיי אים חוּשָׁד געווען.

'דאָס' האָבן זיי אים חוּשָׁד געווען, נישט חלילה אַז ער האָט צוגענומען עפעס.
איבערדעם איז דאָס מְקוֹשֵׁר [ענין הכתוב אלה פקודי, מה שנתן משה חשבון], מיט דעם
מדרש וואָס זיי זאָגן וואָס ס'שטייט [וְהוֹתֵר, אַז] למעשה לא נותר [מכל ישראל ממש, רק
מאותן שאינם ראויים לחוד].

ולא שבעו וכו'. משה אף על פי שאמר לו הקב"ה כי לא תעֲבֹר אֶת הַיָּרְדֵּן הַזֶּה (ואתחנן ג, כז), אמר משה אני עובר
מן העולם ואיני מפריש להם ערי מקלט, מיד אַז יבְדִּיל מִשָּׁה.

^{נח} פירוש: ס'בלייבט איבער.

קעב

ישׁוב קושיא יח

דבר שיש בו השראת השכינה, אי אפשר שידוה בו שום עָל. ולכן על הָהָב שבו נעשה הדברים שהיו בבחינה גבוהה של נושא את עצמו, ולדברי המדרש כביכול היתה השכינה נישאת עם הארון, על זה לא חשדו את משה גם מעיקרא, אף בענין נטילת המצוה מהם. ורק על הכסף ונחושת שנעשה בהם שאר דברים, הוצרך לתת להם חשבון.

היצט איז אַזוי.

דער כָּלִל איז דאָך, אַז ס'איז אויף דעם דאָ אַזאַ הַשְׂרָאָה הַשְּׂכִינָה, קאָן עס נישט זיין בַּעֲלֵל. דאָס מוז זיין מְזוּקָה, אָן אַ שׁוּם [פֿגם].

אפילו [נאָר אַז] מ'מיינט עפעס חלילה שלא לשמה, שטייט^ט [כלפּי] אויבן, [אַז] ס'איז נאָר 'עֲד' שְׁמִים חֲסֵדָה [ולא 'מַעַל' שְׁמִים].
לְמַעַלָּה, מוז [אַלעס] זיין 'רִיין' [לשמה].

קעג

דעם, די פֿלים זענען דאָך געווען עבדת הקדש עליהם בפתח ישאו, די שְׂכִינָה הַקְדוּשָׁה איז געווען דערניצן, טאַקע אַזוי ווי דער מדרש זאָגט^ט אַז זיי האָבן עס געטראָגן מיט די שְׂכִינָה, [שהשכינה באה לתוך המשכן והם נושאים אותה עם המשכן, שנאמר כי תשא אֶת 'רֹאשׁ'].

[וממילא] דאָרטן אויף אַזעלעכע זאַכן, קען מען נישט חוּשֵׁד זיין.

[און] דער זָהָב איז דאָך געווען פֿאַר דעם [שמזה עשו כלי המשכן המקודשים ביותר. ולכן] דאָרטן קען מען נישט חוּשֵׁד זיין, האָט ער נישט געדאַרפט געבן קיין חֲשָׁבוֹן.

קער

נאָר די קָרָשִׁים האָט מען דאָך געמוזט טראָגן מיט עֲגָלוֹת [ולא היו נושאים מאליהם כדוגמת הארון]. האָט מען דאָך נישט אָנגעזען [אַזוי ווייט די השראת השכינה], איז דאָך נישט געווען דעם עֲדוֹת אַז ס'ליגט דערויף אַזאַ גרויסע השראת השכינה, האָבן זיי געקלערט אפשר איז עפעס געשען אַ שטיקל עוֹלָה, אפשר איז עס געמאַכט געוואָרן בַּעֲלֵל, נישט אינגאַנצן לְשֵׁם שְׁמִים, אָדער קען זיין ס'איז געווען אפשר מער [פון] זיך ווי יענעם, וכדומה אפילו אויף מַצּוֹת.

על כל פנים איבערדעם האָט ער אויף דעם געדאַרפט געבן חֲשָׁבוֹן, [און] אויף יענעם האָט ער נישט געברויכט צו געבן קיין חֲשָׁבוֹן.

קעה

התחלת ישׁוב קושיא טו-יט

הסיבה מה שלא כל המשכן היה בבחינת נושא את עצמו כמו הארון, הוא לפי שהיתה עתידה ליחרב, ואם היה בו קדושה גדולה לא היה אפשר להיות חורבן בית המקדש

איבערדעם איז רעכט, דאָס איז מְקוּשֵׁר דער גאַנצער פֿסוק.

דער אָמֶת, פֿאַרוואָס טאַקע איז נישט געלונגען דאָס מִשְׁכָּן אַליין [כולו, אַז] ס'זאָל

^ט בגמרא פסחים (נ:): רבא רמי, כתיב (תהלים נז, יא) כִּי גָדַל 'עֲד' שְׁמִים חֲסֵדָה, וכתיב (שם קח, ה) כִּי גָדוֹל מַעַל שְׁמִים חֲסֵדָה, הא כיצד, כאן בעושיין לשמה, וכאן בעושיין שלא לשמה [פירש"י: עושיין לשמה 'מַעַל' שְׁמִים, ושלא לשמה 'עֲד' לְשֵׁמִים, דמצינא מיהא קא עבדי], וכדרב יהודה, דאמר רב יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה.

^פ בפסיקתא רבתי (פרק י, אות יב) המובא לעיל בהקדמה לקושיא ב (הנפסד בח"ב של הקונטרס, אות ה והערה ד).

אַלעס זיין [בבחינת נושא את עצמו], פאַרוואָס, ווייל ס'איז נאָך עתיד ליחרב, האָט עס נישט געקאָנט אַראָפּקומען [מיט] אַזאַ קדוּשָׁה.

קעו

ועל דרך שמבאר בישמח משה, בטעם לא היתה המושכן יורד בנוי ומשוכלל מן השמים, רק לקחו לזה נדבות מכני אדם. משום דאם לא כן לא היתה יכול להיות חורבן הבתי מקדשות, אשר בהם נעתק קדושת 'המושכן' [און] דער ישמח משה זאָגט דאָך^ס [אז] איבערדעם האָט מען געמוזט געבן [נדבת בני ישראל לבנין המשכן, און] ס'איז נישט אַראָפּגעקומען מן הַשָּׁמַיִם [בנוי ומשוכלל], פאַרוואָס, ווייל ס'האָט נאָך געדאַרפֿט תָּרוּב ווערן [דער בית המקדש], און די קדוּשָׁה האָט זיך דאָך איבערגעריקט פון מִשְׁכַּן צום מִקְדָּשׁ, איבערדעם האָט עס געמוזט זיין אויף אַזאַ בחינה, נישט אַזאַ הויכע בחינה^ס.

קעו

ישוב קושיא טו-טז

ולזה נרמז כאן בכפל לשון 'הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכָּן', מה שעתידה ליחרב, דרך עבור זה הוא שהוצרך לתת חשבון, יען כי לא היתה הקדושה כל כך להיות נעשה בבחינה הגבוהה, אשר באופן זה לא היו חושדן למשה מעיקרא, וכשם שלא חשדו על הוזה. וממשיך לומר אֲשֶׁר פָּקַד עַל פִּי מֹשֶׁה, דהגם שהיה הכל ע"י משה ולכן בדור המדבר היו גם שאר הכלים נושאת את עצמן, אבל מ"מ חקרים והאדנים, ומה שנעשה בכסף ונחושת, לא היה בו קדושה זו, ולכן הוצרך לתת חשבון

דאָס איז דער פֿשט, אַלֶּה 'פְּקוּדֵי' הַמִּשְׁכָּן, פאַרוואָס האָט ער געמוזט אָפּגעבן חֶשְׁבוֹן, ווייל דעס איז נאָכנישט געווען מיט אַזאַ גרויסע קדוּשָׁה. פאַרוואָס, ווייל הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכָּן [שעתיד להתמשכן בשני חורבנים כפירש"י והמדרש], ווייל ס'איז דאָך עתיד ליחרב. כאַטשיג ס'איז געווען אֲשֶׁר פָּקַד עַל פִּי מֹשֶׁה, און ביי אים [בזמנו] איז דאָך אַלעס

^ס בישמח משה פרשת תרומה: עוד ביאור על המדרש (תנא דבי אליהו, פרק יז) בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע [מיד אמר הקב"ה ויקחו לי תרומה] וכו'. דהנה לכאורה קשה, למה צריך השי"ת לנדבת ישראל לביתו ולמשכנו, הלא לי הפסך ולי הזהב נאם ה' צ-באות (חגי ב, ח), ואם הקב"ה גילה למשה באהלו מחצב של סנפרינן לצורך הלוחות, ככה היה יכול לגלות אצרות של כסף וזהב, ורבי שמעון בן יוחאי שהיה איש ולא קל, אמר בקצה אתמלי דינרי דדהבא ונתמלאת (שמות רבה נב, ג). אכל הענין הוא, דכבר אמרו רז"ל (סס) משכן משכן, שנתמשכן שני פעמים בשביל בעונותיהם של ישראל. וכבר פירשתי (בפרשת פקודי) דזה הכח שהיה במקדש לכפר בעונותיהם ויהיה שקול ככל ישראל, כמו שאמרו רז"ל (תנחומא תזריע, סימן ט) אלמלא לא שפך חמתו וכו' לא נשתתיר משונאיהם של ישראל שריר ופליט, הוא משום שנעתק הקדושה של המשכן שעשה משה בו [בבית המקדש], כמו שמעתיק מכתב הנארג בלשון ומליצה נפלאה, דכל השבח הוא להכותב הראשון. ולכן נרמז במשכן משכן, אף דהמשכן שעשה משה לא נמסר ביד אויב, והבן זה. וזה היה מוכרח שיוכל להתמשכן בעונותיהם, דזה הוא קיום של כל ישראל. והנה אם לא היה נעשה משל ישראל כלל, לא היה יוכל להתמשכן בעונותיהם, כמו דהמקדש דלעתיד דאין לבשר ודם חלק בו לא יחרב, ואם כן אף 'המקדשים' דנעתקו מהמשכן, לא היו יכולין ליחרב, והיה נתקעקע ביצתן של ישראל ח"ו בעונותיהם. לכך רצה השי"ת שיכנהו משל ישראל, כדי שיתמשכן בעונותיהם, כי נעשה משלהם, והוא נכון מאד לדעת. והנה דור המדבר היו דור דעה, והבינו זאת דלמה הוצרך השי"ת לנדבתו, אלא ודאי משום שיתמשכן בעונותיהם, והוא בשורה קשה לישראל, ודיה לצרה בשעתה, כמו שאמר משה להשי"ת בשעה שאמר (שמות ג, יד) אקיה אשר אקיה (ברכות ט:). ועוד הלא מבואר במדרש שיר השירים (רבה פרק א) על הפסוק (ז, א) הִגִּדְתָּ לִי שְׂאֵהֲבָה נִפְשִׁי, שמא יראו ישראל שיהיו בגלות וישיבו מאחריך, אף שגלוי לפני ית"ש כי לא ישיבו מאחרי, מכל מקום הידיעה אינה מזדקק לבחירה, אף שהכל גלוי לפני ית"ש. רק כיון שאמרו נעשה ונשמע והקדימו נעשה לנשמע, ואיתא במפרשים דהוא משום דנעשה הוא בארץ ישראל שיקיימו אז כל המצות בפועל, ונשמע בגלות דאי אפשר לקיים רוב המצות וכו', רק בשמיעה על ידי התורה מקיימין, אם כן כבר השיגו וכישרו בעצמן גלות, ואף על פי כן אמרו ונשמע, אם כן אין כאן שוב בשורה קשה, וגם לא ישיבו מאחרי, לכך מיד אמר ויקחו לי תְּרוּמָה כנ"ל. והוא נכון בס"ד.

^ס ועיין עוד מזה בס"ג שקלים תשי"ז, וס"כ כי תשא תשכ"א, ועוד.

געווען פֿורֿחַ בָּאָויר [גם שאר הכלים, ולא רק הארון]. אָבער ס'דאַרף אָבער חֲרוֹב ווערן [שפּעטער], איבערדעם איז עס נישט געווען 'אָזוי אינגאַנצן' [להיות הכל בבחינת נושא את עצמו, גם הקרשים והאדנים. וממילא] איבערדעם איז געווען אַלֶּה 'פֿקודי' הַמִּשְׁכָּן.

קעח

ישוב קושיא יז

ולראיה לזה ממשיך הכתוב עֲבֹדַת הַלִּוּיִם בֵּיד 'אֵיתָמָר', דהרי רק על משא בני גרשון ומררי שהיה ביד 'אֵיתָמָר', הוצרך לתת חשבון, ולא על הוֹבֵב שהוא במשא בני קהת ביד 'אלעזר'.

זאָגט ער [ווייטער דער פסוק], וְהִרְאָיָה, ווייל נאָר אויף דעם האָט ער געגעבן חֲשָׁבוֹן וואָס ס'איז געווען בֵּיד [ואֵיתָמָר], עֲבֹדַת הַלִּוּיִם.

[ולזה נאמר] אַלֶּה פֿקודי הַמִּשְׁכָּן [וגר'] עֲבֹדַת הַלִּוּיִם בֵּיד 'אֵיתָמָר'. וואָרן יענעס חֶלֶק פֿון די [משא] בְּנֵי 'קֹהֶת', פֿאַר דעם האָט ער טאַקע נישט געדאַרפט געבן קיין חֲשָׁבוֹן, איבערדעם האָט ער אויפן 'זֶהָב' נישט געגעבן קיין חֲשָׁבוֹן, איבערדעם זאָגט ער עֲבֹדַת הַלִּוּיִם [כדי להדגיש דמיירי מאותן עבודת הלוים שביד 'אֵיתָמָר' דייקא, כדי] מ'זאָל ווייזן [אז] אויף 'דעם' איז געווען דער חֲשָׁבוֹן.

קעט

ישוב קושיא יט

ועל זה ממשיך גם בפסוק שלאחריו ובצִלְאֵל בֶּן אוֹרִי וגו' עָשָׂה אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה, ולא 'אשר צוה אותו משה'. וכפירש"י שעשה המשכן תחילה, ואח"כ הכלים. דוהו גם כן מטעם האמור, לפי שערדין לא נעשה כל המשכן בקדושה גדולה כל כך, להיות גם הקרשים והאדנים נושאים את עצמן

וּמִהָאִי טַעְמָא ווייל ס'איז נאָכנישט געווען אָזוי בְּשָׁלְמוֹת, איבערדעם האָט בְּצִלְאֵל געטון אָשֶׁר צִוָּה ה', איבערדעם האָט ער נישט געקאָנט מאַכן 'קודם' די פִּלִּים און דערנאָך דעם מִשְׁכָּן. וואָרן ווען ס'העט גיווען געווען בְּשָׁלְמוֹת, העט דאָך 'אַלעס' געווען פֿורֿחַ בָּאָויר געווען [גם משא בני גרשון ומררי], העט ער דאָך גיווען געקאָנט מאַכן [הכלים תחילה] אָזוי ווי ס'איז געווען [סדר הציווי] אין פרשת תרומה, אָז מ'האָט קודם [געזאָגט] די כלים. נאָר מִהָאִי טַעְמָא ווייל ס'איז נישט געווען דעם שְׁלֹמֹת, איבערדעם איז געווען וּבְצִלְאֵל בֶּן אוֹרִי עָשָׂה אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה, [ולא אשר צוה 'משה' אותו].

קפ

[ונמצא לדרכינו] איז דאָס אַלעס הָא בְּהָא תִּלְיָא, איז דאָס מְקוֹשֶׁר די אַלע עֲנִינִים [שבהשני כתובים שבתחלת הפרשה], איז דאָס אַלעס איין זאָך.

קפא

ישוב קושיא יד

[ובזה מיושב גם מה שלא התחיל בלשון 'וְאֵלֶּה' המוסיף על הראשונים, רק אמר 'אַלֶּה' פֿקודי הַמִּשְׁכָּן וגו', כי כאן מיירי רק מן עֲבֹדַת הַלִּוּיִם אשר בֵּיד 'אֵיתָמָר', שהוא משא בני גרשון ומררי, ובא לאפוקי עבודת הלוים שביד 'אלעזר', שהוא משא בני קהת, הנזכר גם כן לעיל בפרשת ויקהל].

קפב

ישוב קושיא לא

[ובזה יבואר דברי המדרש על הפסוק] וַיְבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה, [הדא הוא דכתיב] עַז וְהָדָר לְבוֹשָׁה וְתִשְׁחָק לְיוֹם אַחֲרָיו.

קפג

הבני עליה הבינו מנתינת החשבון את כל הענין מזה שאין המשכן בקדושה גדולה כל כך להיות יורד מן השמים ולהיות נושא את עצמו. ולכן נחם אותם משה, דעור יזכו למעלה הלוו לעתיד לבא בבנין בית השלישי

קאָן זיין דער פֿשט, [דהנה] לעולם סוף כל סוף, אידן זענען געווען צובראָכן [בעת בנין המשכן, ווען] זיי האָבן געזען דאָס אַלעס, זיי האָבן געזען די חורבנות, און [אז] ס'איז נישטאָ דעס שְׁלמות.

די בְּנֵי עֲלִיָּה, די וואָס זיי האָבן 'פֿאַרשטאַנען', האָבן זיי געזען [אז] דער חֶשְׁבוֹן לעולם העט אויך נישט גיווען געברויכט צו זיין, וואָרן דעמאָלטס [בזמן התיקון] איז דאָך אַלעס [בניו ומשוכלל מן השמים].

האָט ער זיי געטרייסט [בבנין האחרון דלעתיד לבא], אָבער דאָך האָט ער זיי געוויזן [שלעתיד יזכו למעלה הגבוה].

קפד

והכלל הוא דמַעְלִין בְּקוֹדֶשׁ ואין מורדין, ולכן לעתיד יזכו ישראל לכל המעלות שהיו ראויין להיות בעבר, כמבואר באוה"ח הק'. ולכן מכיון שבמעמד הנבחר זכה כל אחד מישראל לכתרים ולבושים עליונים, אף שנאמר אחר כך וַיִּתְּנֵלּוּ אֶת עֲדֵימָם מִמֶּה חוֹרֵב, מכל מקום כיון דמַעְלִין בְּקוֹדֶשׁ ואין מורדין שוב יחזרו ויזכו לזה לעתיד לבא. ועל זה רומז הפסוק עֹז וְהֶדָּר לְבוּשָׁתָם וַיִּתְּשֻׁק לְיָוִם אֲמָרוֹן

[דהנה] דער קָלל איז [דמהפסוק] וַיִּבְרָאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה [נלמד הא דמַעְלִין בְּקוֹדֶשׁ ואין מורדין, ושלעתיד יזכו לכל המעלות שכבר היה ראוי להיות בעבר (וכדלקמן באות קפז)].

קפה

ס'שטייט דאָך לעולם (כדלהלן ד"ה דהנה).

עז וְהֶדָּר לְבוּשָׁתָם, [זה רומז על הכתרים שנתלבשו ישראל בהר חורב].

[דהנה] לעולם שטייט דאָך²⁰ אַז אידן האָבן [לאחר חטא העגל] וַיִּתְּנֵלּוּ אֶת עֲדֵימָם [מִמֶּה חוֹרֵב] (תשא לג, ו), [ור] דער מדרש רעכנט דאָך אויס²¹ וואָסערע לְבוּשִׁים זיי זענען נִתְּלַבְּשׁ געוואָרן ווען זיי האָבן געזאָגט נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, ער רעכנט דאָך אויס די אַלע לְבוּשִׁים, פֿאַרשידענע לְבוּשִׁים וואָס ס'איז געווען דערין, הוֹדָה וְהֶדָּר²² (תהלים מה, ד), וואָס אידן האָבן געהאַט.

²⁰ בגמרא שבת (פח.): דרש רבי סימאי, בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, באו ששים ריבוא של מלאכי השרת לכל אחד ואחד מישראל, קשרו לו שני כתרים, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע. וכיון שחטאו ישראל, ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה ופירקום, שנאמר וַיִּתְּנֵלּוּ אֶת עֲדֵימָם מִמֶּה חוֹרֵב, אמר רבי חמא ברבי חנינא בחורב טענו בחורב פרקו, בחורב טענו כדאמרו, בחורב פרקו דכתיב וַיִּתְּנֵלּוּ אֶת עֲדֵימָם מִמֶּה חוֹרֵב, אמר ריש לקיש עתיד הקב"ה להחזירן לנו, שנאמר (ישעי' לה, י) וַפְדֵּנִי ה' יִשְׁכּוֹן וְכָאוּ צִיּוֹן בְּרָגָה וְשִׁמְחַת עוֹלָם עַל רֹאשָׁם, שמחה שמעולם על ראשם.

²¹ בשמות רבה בפרשתן (נא, ח): דבר אחר אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן, מהו אֵלֶּה, בשעה שנתן הקב"ה התורה לישראל לא היו ראויים שישלוט מלאך המות בהם, שנאמר (תשא לב, טז) חֲרוֹת עַל הָאֶרֶץ, מהו חרות, ר' יהודה אומר חירות מן גליות, ור' נחמיה אומר חירות ממלאך המות וכו'. שכיון שקבלו התורה הלבישם הקב"ה מזוי 'הדרו', ומה היה הלבויש, רבי יוחנן אומר עטרת הלבויש, ורבי שמעון בן יוחאי אומר כלי זיין נתן להם והשם הגדול חקוק עליהם, וכל ימים שהיה בידם לא היה מלאך המות יכול לשלוט בהם. מנין אתה למד, ממה שכתוב שם (תשא לג, ה) וַעֲתָה הוֹרֵד עֲדֶיךָ מַעְלֶיךָ. ור' סימא אומר פורפירא הלבויש, ורבי הונא אומר זוניאות הלבויש, וכשחטאו העביר הקב"ה מהם כל אותו הטוב, שנאמר (סו, ו) וַיִּתְּנֵלּוּ אֶת עֲדֵימָם מִמֶּה חוֹרֵב.

ועוד שם בפרשת כי תשא (מה, ב): מה כתיב למעלה, וַיִּתְּנֵלּוּ אֶת עֲדֵימָם מִמֶּה חוֹרֵב. ר' חנין דציפורין אומר, עטרה שנתן בראשם, שנאמר (יחזקאל טז, יב) וַעֲטַרְתָּ תַּפְאֶרֶת בְּרָאשֶׁךָ. ורבי שמעון בן יוחאי אומר, זינאות שחגר להם. ורבי סימא אומר פורפיראות, שנאמר (שם, יא) וְאַעֲדֶיךָ עֲדֵי. וכן הוא אומר (תבוא כו, יז-יח) אֶת ה' הָאֱמַרְתָּ הַיּוֹם וְהָאֱמַרְתָּ הַיּוֹם. [ויעיין עוד בפסיקתא רבתי (פרשה י, ופרשה לג), ובפרקי דרבי אליעזר (פרק מז)].

²² עיין ברש"י על תהלים (שם), ובגמרא ורש"י שבת (סג.). ובדברי יואל לשמחת תורה (אות ה, אופן ג).

קפו

נֶאֱרָא לְאָמִיר זַעַן, אַז מ'הָאָט פֿאַרלאָרן [מעלות אלו, הרי עתידין לחזור להם, שהרי] דער כלל איז דאָך אָבער מַעֲלִין בַּקֹּדֶשׁ וְלֹא מוֹרִידִין, אַזוי ווי דער אור החיים הקדוש זאָגט¹⁰ [לענין ראובן, שלכן מובטח שתחזור לו הבכורה לעתיד. ווייל] דעם וואָס מ'הָאָט געהאָט אַמאַל, דעם מוז צוריקקומען, דורכן [וכלל של] מַעֲלִין בַּקֹּדֶשׁ וְלֹא מוֹרִידִין¹¹.

[ולכן מכיון שכבר זכו ישראל לכתרים ועדיים אלו במעמד הנבחר, לכן אף שלאחר חטא העגל שוב הנתצלו את עדיים מהר חורב, אמנם לעתיד לבא שוב יזכו לכל זה, ועל זה רומז הפסוק עַז וְהָדָר לְבוּשָׁה, דהוא בזמן שיתקיים וְתִשָּׁחַק לְיוֹם אַחֲרוֹן].

קפו

והנה הא דמעלין בקודש ואין מורדין, למרותו בגמרא מהך קרא דכתיב וַיְבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה [וכמו שמפרש שם ברש"י כמה פשטים]. וממילא נשמע מפסוק זה גם כל המעלות העליונות שיוחזרו לישראל לעתיד לבא און די גמרא זאָגט אין מנחות¹², פון וואָנעט איז געדרינגען [אז] וְלֹא מוֹרִידִין, ס'איז געדרינגען ווייל ס'שטייט (מ, יח) וַיָּקָם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן, פֿאַרוואָס ער אַליין האָט אויפגעשטעלט דאָס מִשְׁכָּן און קיינער האָט נישט מַסִּיעַ געווען, ווייל מַעֲלִין בַּקֹּדֶשׁ וְלֹא מוֹרִידִין. אין רש"י¹³ איז דאָ עטליכע פֿשְׁטִים [האיך נלמד זה מהפסוק וַיָּקָם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן].

קפח

איך האָב שוין אין דעם געזאָגט אַמאַל¹⁴ [בביאור זה המדרש]. [דהנה] אָבער על כל פנים פון דעם וַיָּקָם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן איז געדרינגען, פון דעם וואָס משה רבינו [בעצמון] האָט געמוזט אויפשטעלן דאָס מִשְׁכָּן, איז געדרינגען די הִלְכָּה [פון] מַעֲלִין בַּקֹּדֶשׁ וְלֹא מוֹרִידִין.

¹⁰ הובא דבריו לעיל באות קיט, ובהערות שם.

¹¹ וכן מבואר בגמרא שבת המובא לעיל, דעתיה הקב"ה להחזיר לנו את עֲדֵים מִהָר חוֹרֵב.

ועיין עוד בילקוט שמעוני (ברכה רמז תתקסד) [ומקורו בספרי (ברכה פסקא טו)]: אֲשֶׁר יִשְׁרָאֵל מִי כְמוֹךָ (ברכה לג, כט) וכו'. נתקבצו כל ישראל אצל משה, אמרו לו משה רבינו מה טובה עתיד הקב"ה ליתן לנו לעולם הבא, א"ל איני יודע מה אומר לכם, אשריכם מה מתוקן לכם וכו', מִה רַב טוֹבָךְ אֲשֶׁר צִפְנָתָ לִירֵאִיךָ (תהלים לא, כ). עם נושע בַּה' (ברכה שס), כענין שנאמר (שמואל ב' כב, ג) אֶלְקִי צוּרִי אֲחֻסָּהּ בּוֹ מִגִּנִּי וְקִרְןִּי יִשְׁעִי. וְאֲשֶׁר חָרַב גְּאוֹתֶיךָ (ברכה שס), אמר לו הקב"ה, משה, עתיד אני ליתן לישראל אותו זיין שְׁנוּטֵל מִחוּרֵב, כענין שנאמר וַיִּתְּנֻצְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֲדֵים מִהָר חוֹרֵב, בשבועה נשבעתי שעתיד אני להחזיר להם, כענין שנאמר (ישעי' מט, יח) חִי אֲנִי נָאִם ה' כִּי כֻלָּם יִפְדֶּי תִלְבָּשִׁי וְתִקְשְׁרִים כִּפְלָה.

¹² בגמרא מנחות (טז): וּמֵנָּה לֵן דַּאִין מוֹרִידִין, אמר רבי, דאמר קרא וַיָּקָם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן וַיִּתֵּן אֶת אֲדָנָיו וַיִּשֶׂם אֶת קֶרְשָׁיו וַיִּתֵּן אֶת בְּרִיחָיו וַיָּקָם אֶת עֲמֻדָּיו. ומנלן דמעלין, אמר רבי אחא בר יעקב, דאמר קרא (קרח יז, ג) אֶת מַחֲתֹת הַחֹטָאִים הָאֵלֶּה בְּנִפְשָׁתָם וְעָשׂוּ אֹתָם רָקְעֵי פָחִים צָפוּי לְמַזְבֵּחַ כִּי הִקְרִיבָם לִפְנֵי ה' וַיִּקְדָּשׁוּ וַיְהִיו לְאוֹת לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל, בתחילה תשמישי מזבח, ועכשיו גופו של מזבח.

¹³ ברש"י מנחות שם: וַיָּקָם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן. מדרשיה וסיפיה דקרא בלשון הקמה, דאפילו בצחות הלשון לא הוֹרֵד, שמע מינה אין מורדין. ○ ואי נמי, [משום] דלא סיעוהו אחיו הכהנים בהקמת העמודים והאדנים, שמע מינה אין מורדין, לפיכך לא נתעסקו בו אחרים. ○ לישנא אחרינא, מעיקרא וַיָּקָם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן, דהיינו יריעות, שבתחילה פורס היריעות, ולא הורידן בהקמת העמודים והאדנים, אלא אחז היריעות בידו עד שהקים כולן.

¹⁴ בס"ג החודש תשט"ו [לשון קדשו קונטרס קפה], וס"ג שקלים תשי"ט [לשון קדשו קונטרס צג], וס"ג ויחי תשכ"ב, ובדבריו יואל לחנוכה (ח"ב אות קפח, ד"ה ונקדים). שמבאר שם רבינו דברי המדרש שבכאן על דרך זה, דמבנין המשכן למדין דמעלין בקודש ולא מורדין, ומזה יש ראיה לגדולתן של ישראל שהיו ראויים לה, שעתיד הכל לחזור להם לעתיד.

[וממילא] אז פון דארטן איז געדרינגען מעלין בקדש ולא מוירדין, איז געדרינגען אז אידן וועלן אמאל זיין זייער גרויס [ויחזרו לעתיד לכל המעלות הקדמות], ווייל זיי זענען דאך געווען [ראוי לכך מתחלה, קודם חטא העגל].

קפט

ולכן שפיר מביא לכאן המדרש את הפסוק עז והדר לבושה, דרומו על החזרת הכתבים שקיבלו בחר חורב. וכן הסיפא ותשחק ליום אחרון, רומז על כל המעלות שיזכו אליה בבנין בית המקדש האחרון, הן על המשכן גופיה שיהא בנוי ומשוכלל מן השמים, והכל יהיה בבחינת נושא את עצמו, והן על הכלל ישראל שיזכו אז לכל המדרגות הנבחרות

דאס זאגט ער [במדרש, דבהפסוק נאמר כאן] ויביאו את המשכן אל משה', [והטעם משום מעלין בקודש ולא מוירדין]. ממילא הדא הוא דכתיב עז והדר לבושה, אז דעס וואס ס'איז געווען אמאל [שנתלבשו בעדיים מהר חורב, וכן שאר הגדולות והמעלות שזכו להם ישראל במעמד הנבחר], כאטשיג מ'האט [עס דערווייל] פארלארן, אבער ותשחק ליום אחרון', אז צום סוף וועט זיין, ס'גייט טאקע ארויף אויפן משכן אליין אויכעט ווי ער רעכנט אויס [בהמדרש עצמו]³⁴, אבער ס'גייט ארויף אויפן כלל ישראל אינאיינעם [מיטן משכן], אויפן משכן אליין .. און דערנאך איז געווען ותשחק ליום אחרון [כמבואר בהמדרש שמשה רבינו ביום הקמת המשכן, שחק נגד אותן שהלעיגו עליו תחלה], אבער בדרך כלל גייט עס ארויף [אויך] אויפן "כלל ישראל" [דער פסוק] עז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון.

רס

ברכת הקודש

ירחם השם יתברך על עמו ועל ארצו.
מזאל במהרה זוכה זיין, ס'זאל זיין אור פניך עלינו אדון נשא.
דער בורא כל עולמים זאל דערלייכטן אידישע אויגן, מיט אידישע הערצער.
מזאל די זכיה האבן, מזאל די זכיה האבן, מזאל מיר זען, נגילה ונשמחה בישועתו.
מזאל מיר געהאלפן ווערן במהרה, מיט א גאולה שלימה ואמתית.
[און] זוכה זיין צו זען ישועת ישראל. בהתרומונות קרן התורה וישראל, ובהתגלות כבוד שמים עלינו, במהרה בימינו אמן.

³⁴ כמובא לעיל בקושיא לא, ובהערה כז.

